

Viajora!!

29

enllaç

Any 8
Volum III
Hivern del 1991

ENLLAÇ som una associació cultural amb més de 17 anys de vida i que ens plantejem els objectius següents:

1er)- Proposar i impulsar la relació entre col·lectius i sectors socials que malden per un canvi socio-cultural (de mentalitat, econòmic, polític,...) que faci avançar en l'alliberament de les persones i dels pobles, basada en l'intercanvi d'informació, el debat ideològic i l'ajut mutu en accions concretes.

2on)- Promoure i potenciar un procés educacional entre la gent culturalment activa, per tal d'adquirir una visió global de la realitat i dels canvis de volem dur a terme.

3er)- Potenciar i difondre la presència ideològica tant a nivell nacional com internacional que, a modus de catalitzador d'idees alienes i pròpies, en faci augmentar la velocitat de distribució.

Com podeu observar, **VIA FORA!** és un recurs essencial dins del nostre projecte. A més, disposem d'una casa construïda en camps de treball internacionals (**el Centre Permanent de Cultura Popular del Turó dels Pujols**, comarca de l'Alt Penedès) i que està configurat com a centre de documentació i de treball. Com a centre de documentació, consta d'una biblioteca especialitzada en cultura popular i dinamització cultural, i d'una hemeroteca amb revistes nacionals, estatals i internacionals, especialitzades en moviments alternatius. Com a centre de treball, organitzem i acollim trobades de gent culturalment activa que permetin la reflexió, la discussió, l'intercanvi d'experiències i l'elaboració de projectes d'acció, encaminades totes a dinamitzar el nostre entorn i a trobar camins d'alliberament personal i col·lectiu.

ENLLAÇ is a cultural association which has been existing for over 17 years. Our main objectives are the following:

1st)- To propose and put forward a relationship between the organised groups and the social sectors that struggle for a social-cultural change (in mentality, in economy, in politics,...) thus allowing an advance in the liberation of individuals and peoples; this is based on exchange of information, ideological debates and mutual help in specific actions.

2nd)- To promote and strengthen an educational process among culturally active people, so that a general view of reality and of the changes we wish to attain may be reached.

3rd)- To strengthen and spread out an ideological presence -at a national level as well as at an international level- that, by giving a boost to both our own ideas and those of others, may increase distribution of these ideas.

As you can see, **VIA FORA!** is an essential resort within our project. Furthermore, we have a house built by international work camps (**the Popular Culture Permanent Centre**, at Turó dels Pujols, in the Alt Penedès county), which is established as a document and work centre. As a document centre, it consists of a library specialised in popular culture and cultural dynamics, and a review library with national, state and international reviews and magazines specialised in alternative movements. As a work centre, we organize and host meetings of culturally active people, thus allowing meditation, discussion, exchange of experiences and the preparation of action projects, all directed to urge the awareness of the people surrounding us, and to the encounter of methods of individual and group liberation.

ENLLAÇ estas kultura asocio kiu fondiĝis antaŭ 17 jaroj kun jenaj celoj:

1e)- Proponi kaj akceli la rilatojn inter sociaj kolektivoj kaj sektoroj kiuj strebas por socikultura ŝanĝo (mensa, ekonomia, politika,...) kiu antaŭeniru por la liberigo de la homoj kaj de la popoloj, surbaze de informadŝanĝo, ideologia debato kaj reciproka helpo en konkretaj egadoj.

2e)- Promocii kaj potencigi edukan procezon inter la homoj kulture aktivaj, laŭcele akiri totalan komprenon de la realo kaj de la sangoj kiujn ni celas.

3e)- Potencigi kaj disvastigi la ideologian intereson ja nacia kaj internacia niveloj kiu, kvazaŭ katalizilo de propraj kaj aliulaj ideoj, pligrandigu ĝian distribuon rapidecon.

Kiel konstateble, **VIA FORA!** estas esenca rimedo en nia projekto. Krome, ni posedas domon, kiun konstruis internaciaj laborbrigadoj (**la Konstanta Centro de Populara Kulturo** en el Turó dels Pujols ĉe la komarko Alt Penedès) kiu utilas kiel centro de dokumentaro kaj laboro. Kiel dokumentejo, ĝi havas specialigitan bibliotekon pri populara kulturo kaj kultura aktivigo kaj de revueteo kun revuoj enlandaj, ŝtataj kaj internaciaj specialigitaj pri alrenativaj movadoj. Kiel laborcentro ni organizas renkontiĝojn de homoj kulture aktivaj kiuj permesu la pripensadon, la diskutadon, la interŝanĝon de spertoj kaj la prilaboradon de agadprojektoj, ĉiuj celantaj aktivigi nian ĉirkaŭaĵon kaj trovi vojojn de persona kaj kolektiva liberigo.

Iniciem un nou VIA FORA! amb continguts marcadament d'assaig i d'anàlisi. Nogensmenys, no hi manca la presència viva i quotidiana de les experiències concretes.

Pel que fa als primers, publiquem la segona i última part de l'article de la Claudia von Werlhof sobre el desastre de Txernòbil vist des de la vessant de la dona. Així mateix reproduïm un article de John L. Mcknigih sobre el concepte comunitari i la regeneració de la comunitat, tot un repte.

Dins també d'aquesta secció *Altrament* us oferim dos articles d'autors estretament lligats al grup de personatges i pensadors d'Ivan Illich. El primer està signat precisament per ell mateix i el segon ho està per en Gustavo Esteva. La dificultat de trobar textos en català (i fins i tot en espanyol) de tots aquests autors ens ha fet decidir oferir-vos aquests treballs, els quals considerem de gran utilitat. Acaba aquesta secció un conte de clares connotacions ecològiques.

Pel que fa a les experiències concretes, en publiquem tres. La primera es sobre la Fundació Internacional per al Desenvolupament I.F.D.A., amb la qual mantenim contactes des de fa força anys. La segona tracta sobre un butlletí que editen una sèrie de comunitats rurals d'arreu l'estat espanyol, uns bons amics. I la tercera és una cooperativa de producció i de consum que darrerament s'ha constituït a la comarca del Penedès.

L'article de fons, a *Sota la ploma*, és reservat una vegada més a, diguem-ne "producció pròpia". Es tracta de la primera redacció del capítol que sobre la cultura popular hem elaborat darrerament i que està inclòs dins de l'estudi més vast sobre el voluntarisme.

L'entrevista aquest cop està dedicada a un coneixedor i enamorat de la problemàtica intercivilitzatòria i que fa força anys treballa de manera intensa: en Josep Maria Navarro.

Per acabar els llibres d'aquest trimestre són: *La invenció de la tradició* i *La pràctica dels vius*.

Que us aprofiti!

INTEGRISTES I INTEGRATS

Durant la passada tardor i hivern, la situació conflictiva al golf Pèrsic ha arribat a un nivell d'internacionalització com mai havia succeït des de la Segona Guerra Mundial. La invasió d'un estat amb unes característiques força peculiars (pocs anys d'existència, pocs decennis de singularització, sense base nacional, amb una gran riquesa real i potencial i amb una importància estratègica de primer ordre), ha provocat la contundent resposta que coneixem per part d'una col·lecció impulsada i liderada pels EEUU.

Al carrer, però, potser per allò de la distància, s'ha anat vivint la situació amb un aparent fredor que no ha escalfat ni la bestiesa de vuit anys entre Iran i Irak ni la massacre continuada i sistemàtica del poble Kurd (i no només dins del territori irakià). Ni tan sols l'esmentada invasió de Kuwait per part de l'exèrcit irakià ha comportat reaccions més enllà de la sorpresa o bé de l'estupor. Sembla talment que la possible càrrega emotiva dels fets hagi estat controlada per una racionalitat a ultrança que hagi impedit la indignació pública per part de les forces anomenades progressistes. El cas és que, després de què hagin mort centenars de milers de persones i en el moment en què els EEUU intervenen (déu ens guardi ara de valorar el fet!), es desencadena una exemplar moguda en contra d'aquesta segona invasió amb uns arguments dignes, també, de les anteriors causes més aviat estèrils quant a reaccions multitudinàries.

Aquest curiós comportament de bona part de la població ha estat plantejat, analitzat i fins i tot criticat -tot i que tímidament- per algunes veus gens sospitoses de reaccionàries, veus que, potser més que mai, clamen en el desert. I raó no els n'hi falta, ja que si mirem la situació actual, veurem com n'és de voluble l'anomenada opinió pública i, per molt de greu que ens sàpiga, el moviment pacifista.

Efectivament, ens trobem davant d'una situació molt semblant a la que va desencadenar les ires de molts de nosaltres: les tropes dels EEUU i d'altres estats es mantenen desplegades a Kuwait i a bona part de l'Irak. Alhora, i això sembla que tant se'ns en foti, l'exèrcit irakià (el que en resta, però ja és més que suficient) segueix terroritzant la seva població i singularment el poble kurd.

És cert que durant la segona invasió de Kuwait, a més de les conegudes manifestacions multitudinàries en contra dels EEUU i a favor de ves-a-saber-qui (la pau, com a consigna, és tant voluble en aquest cas com el propi moviment pacifista), a algú se li acudia destapar la situació del Kurdistan, tot i que més aviat com a torna i per tranquil·litzar la consciència. Tanmateix, l'assumpció d'aquesta realitat no feia trontollar gaire certes conviccions massa arrelades en les capes anomenades progressistes. La prova la tenim ara davant les notícies que ens arriben de la zona: les veus que clamaven per la pau ara callen com putes davant la continuació del genocidi kurd.

Qui gosava i gosa piular en contra de l'hecatombe produïda pel "socialista" Sadam Hussein?

A tal nivell d'esquizofrènia ha arribat el moviment pacifista que només reacciona quan enmig del conflicte hi ha les barres i les estrelles?

La constatació de què nosaltres (i que cadascú entengui el que li sembli) tampoc som tan macos, i la decepció davant la conducta de les "forces progressistes" ens aboca a un carreró del qual és difícil albirar-ne sortida.

"MARE TERRA"

Cooperativa de consumidors de productes ecològics del Penedès

Us presentem a continuació un projecte cooperatiu pioner a la nostra terra. Es tracta de la creació d'una cooperativa de consum de productes ecològics, ubicada en la comarca de l'Alt Penedès.

La problemàtica d'una qualitat de vida lligada estretament a un equilibri i respecte per l'entorn, així com una globalització i interrelació de les diferents actituds dels éssers humans, són alguns dels aspectes que els iniciadors d'aquesta iniciativa tenen especialment en compte.

Following is a cooperative project which is the first in our country. It is the creation of a cooperative of consumers of ecological products, located in the region of the Alt Penedès.

The problem of the quality of life linked closely to the balance and respect for the surroundings, plus an overall outlook and interrelation of the various attitudes of humans, are some of the aspects which the initiators of this project are particularly concerned about.

Ni sekve prezentas al vi pioniran kooperativan projekton ĉe ni. Temas pri la kreo de konsumkoopervativo de ekologiaj produktoj, situanta en Alta Penedès-komarko.

La problemoj de vivkvalito streĉe ligitaj al la ekvilibro kaj respekto pri la ĉirkaŭo, kaj ankaŭ la komuneco kaj interrilatado de la diversaj homaj sintenoj, estas kelkaj el tiuj aspektoj kiujn speciale antaŭvidis la iniciatintoj de tiu ĉi projekto.

Quan parlem d'ecologia ens venen al cap els problemes dels rius, de les rieres, dels boscos, del mar, etc. contaminats. Som prou conscients, però, del grau de contaminació produïda per l'agricultura? El problema és molt més greu del que sembla. Els nitrats, fosfats i altres adobs químics, així com totes les restes d'insecticides, herbicides, etc, utilitzats en l'agricultura actual es filtren i contaminen molts aqüífers subterranis.

L'agricultura avui per avui és una activitat industrial com qualsevol altra. La terra només és el suport físic d'una activitat econòmica que cerca obtenir el producte amb els mínims costos i el màxim benefici. La qualitat i el respecte a la Natura no compten en aquest procés. Els pagesos es

veuen forçats a fer-ho així per a poder sobreviure. Però aquesta manera d'actuar no té en compte les conseqüències a llarg termini. Estem matant la "Gallina dels Ous d'Or" que és la terra, d'on surt l'aliment i la vida del planeta. La desertització, la pèrdua progressiva de fertilitat es torna en contra del mateix home i compromet la seva supervivència com a espècie. Al Penedès, per exemple, es calcula que el grau de matèria orgànica de la terra és del 0,5%, mentre que el percentatge ideal fóra entre el 3 i el 5%.

Potser us preguntareu què podem fer cadascú de nosaltres per canviar aquesta situació. Doncs podem fer molt. Sovint no som prou conscients de la força que tenim a les nostres mans com a consumidors. Què

cada terra fa la guerra

farien les fàbriques de productes tòxics, les papereres i totes les altres indústries contaminants si els consumidors decidíssim un dia no comprar cap dels seus productes ni cap article que els contingui? Amb aquest exemple es veu clar que la millor defensa que podem fer de la Natura és canviar la nostra actitud individual i fer totes les nostres activitats quotidianes amb mentalitat de consumidors conscients. Rentem la casa amb productes procedents de la química orgànica, pintem amb pintures naturals, mengem productes procedents de l'agricultura biològica i així els nostres rius, els nostres camps, les muntanyes i el mar no estaran tan contaminats.

Fins fa poc no sempre podíem trobar aquests productes. Per això un grup de persones ens vam ajuntar per formar *Mare Terra*, *Cooperativa de Consumidors de Productes Ecològics del Penedès*. Ara per ara existeixen a Catalunya 6 cooperatives com la nostra, la majoria de recent creació. *Mare Terra* està inclosa en el projecte de *Joves Emprenedors de la Casa d'Oficis* de l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès, la qual cosa ens ha permès de funcionar fins ara. Econòmicament, el nostre projecte encara no és rendible tot i que esperem que ho sigui quan se'ns acabi la subvenció. En aquest moment estem en una fase de reorganització interna que ens ha de permetre atendre correctament les demandes dels socis consumidors.

Des del passat mes de maig, *Mare Terra* té una parada al mercat setmanal de Vilafranca. Allà els socis poden passar a buscar les comandes que han fet durant la setmana. La parada al mercat serveix també per a poder fer una feina de conscienciació ecològica important. Perquè veiem que la viabilitat del nostre projecte depèn força del grau d'estimació i respecte de la gent vers la Natura. Per aquest motiu, *Mare Terra* organitza xerrades, cursets, tallers i tota mena d'activitats que ajudin a canviar les actituds i crear un estat d'opinió més ecològic, que fomentin el creixement personal, les energies alternatives i la salut entesa com l'equilibri entre el cos, la ment i el medi natural.

Mare Terra es dedica a les fruites, verdures, cereals i productes no elaborats. Per als articles elaborats hem fet un conveni amb *La Botiga de l'Om* de Vilafranca que ens els serveix (melmelades, galetes...) així com llibres, discos, articles de cosmètica natural, etc, a un preu més reduït.

Una altra raó de la nostra existència és el promoure un tipus de relació alternatiu entre consumidors i pagesos, una relació basada en la mutua confiança i cooperació. A part d'un preu més econòmic en suprimir intermediaris, aquest fet ens permet tenir la garantia absoluta de la qualitat dels productes, planificar la producció segons les necessitats del consum de la cooperativa i, el més important, promoure l'agricultura

biològica com a forma de conreu que defensa la Natura i la salut de l'home.

En resum, es pot dir que la conservació del medi natural depèn en bona part de la nostra actitud diària. Algú ha dit que l'ecologia és l'economia entesa a "llarg termini". Nosaltres no podem viure aïllats del medi natural, per això les actituds de respecte a la Natura són l'única garantia que tenim de la salut i el progrés humà. *Mare Terra* és una iniciativa que pretén fer-ho possible. Us demanem des d'aquí que ens ajudeu en la mesura de les vostres possibilitats, fent-vos socis o col.laborant amb nosaltres a la seva gestió. Estem totalment oberts als vostres suggeriments i propostes que ens serveixin per a millorar. L'objectiu final, que no és cap altre que una terra viva, un aire i unes aigües netes bé es mereixen aquest esforç.

Per a més informació podeu posar-vos en contacte amb Pere Subirana, C/. de Salt, 18 08777 Sant Quintí de Mediona.

LA CASA DE LAS TRES LUNAS

"Revista de comunicación entre personas y comunidades"

Fa uns anys que ENLLAÇ ha pres contacte amb algunes comunitats de tipus rural. Precisament una d'elles, Portavella, va ser present en aquestes mateixes pàgines de VIA FORA! (vegeu núm 25).

Doncs bé, fa uns mesos que unes quantes comunitats d'arreu de l'estat espanyol es van reunir i van decidir, entre d'altres coses, realitzar un butlletí de periodicitat mensual que, com ells ens diuen, vol ser quelcom semblant a una agència alternativa d'informació neo-rural.

El text que reproduïm és l'explicació d'aquest projecte que des del mes de febrer passat ja és una realitat.

Some years ago, "ENLLAÇ" made contact with some rural communities. Precisely, one of them, Portavella was featured in "VIA FORA" (see issue no. 25)

A few months ago, some communities from all over Spain, met together and decided, among other things, to do a monthly bulletin, the aim of which is to become a type of alternative neo-rural information office.

The text we publish is a description of this project, started last February.

De antaü kelkaj jaroj ENLLAÇ kontaktis kun kelkaj ruraj komunumoj. Ĝuste unu el ili "Portavella" aperis en la paĝoj de VIA FORA! (vidu n-ro 25).

Nu, antaü kelkaj monatoj kunvenis kelkaj komunumoj el diversaj lokoj de la hispana ŝtato, kaj decidis, interalie, aperigi monatan bulletonon, kiu laŭ ilia kriterio, estos kvazaŭ alternativa informagentejo nov-rura.

La teksto kiun ni reproduktas estas la klarigo de tiu projekto, kiu ekde februaro fariĝos realo.

Els grups de Casa Portavella de Ripoll (Girona), Lakabe (Navarra), Cooperativa "Tierra y Libertad" (El Bosque-Cadis) i Mas el Molar (Llers-Girona), reunits a "Tierra y Libertad" de l'1 al 4 de desembre de 1990, hem decidit passar-nos informació periòdicament a través del butlletí que ara us presentem, i que en principi, serà mensual.

La idea de conèixe'ns va sorgir ara fa un any de les granje-escola de Portavella i Mas de Noguera (Claudiel-Castelló), els quals ens convocaren als del Poble Alternatiu de Lakabe, la Cooperativa del S.O.C. "Tierra y Libertad", l'Escola Diferent francesa Thélème i el grup de Mas el Molar. L'estiu del 1990 vam fer una altra trobada, en la que es va decidir fer LA CASA DE LAS TRES LUNAS, uns fulls de presenta-

ció que van servir per iniciar un intercanvi d'informació entre nosaltres i per a donar-nos a conèixer a d'altres grups.

En la tercera trobada, vist que teniem ganes de continuar en contacte, hem passat a donar continuïtat a LA CASA DE LAS TRES LUNAS fent que sigui quelcom semblant a una "Agència Alternativa d'Informació Neo-rural". La cosa "alternativa" tot i que està molt vista és motivada pel tipus d'informació que s'atendrà i la manera d'elaborar-la i difondre-la, ja que no té res a veure amb els continguts i estructura dels mitjans de comunicació oficials. Volem autoproduir missatges útils per als qui els elaborem d'una manera col·lectiva, com una forma de recolzament mutu, i per això volem crear un canal propi, a la nostra escala, paral.lel.

L'aspecte "neo-rural" pot servir per a expressar que els qui prenem aquesta iniciativa som gent que viu al camp intentant fer-ho de noves maneres: uns, que vam sortir rebotats de la ciutat tractant de posar en la pràctica quotidiana les nostres idees ecològic-alternatives; d'altres, tot i éssent gent del camp, també han assumit (o mantingut) aquestes idees i busquen millors maneres de viure, en i/o de la terra.

Tot i que ja no està de moda això de la "comuna campestre", se sap qui som molts grups i persones els que estem més o menys en aquesta línia. Això significa que tenim interessos comuns, projectes convergents, formes de viure semblants i que molt possiblement ens seria útil saber quelcom més els uns dels altres, relacionar-nos, cooperar si és possible. La primera passa pot ser aquesta: comunicar-nos.

La idea és que cada grup elabori periòdicament i envii als altres, a través d'aquestes pàgines, informació sobre:

- Intercanvi de productes, objectes, animals...
- Recolzament mutu per a feines, ofertes i demandes d'ajut per a resoldre problemes, cooperació de qualsevol tipus...
- Cursets, fires alternatives, trobades, iniciatives de coordinació, festes i altres ex-

cuses per aconèixe'ns...

- Vida comunitària, alternatives energètiques, agricultura biològica, educació...
- Adreces de comunitats que ja existeixen, informació sobre projectes de crear-ne de noves...
- Treballs temporals, subvencions, formes d'espavilar-se...
- Campanyes en les quals participem...
- Safarejos, receptes de cuina...
- Etc...

Els de Mas el Molar assumim la tasca de reunir i de distribuir les notícies que ens envieu durant el 1991 (la idea es que aquest treball sigui rotatiu entre els grups associats). Pensem que el fluxe d'informació serà tant més ric en la mesura que siguem més grups i persones participant-hi. Per la qual cosa el primer que s'ha de fer és una llista de coneguts possiblement interessats, als quals s'enviaria el butlletí amb una invitació per a que s'enrotllin.

Si esteu interessats en rebre LA CASA DE LAS TRES LUNAS, poseu-vos en contacte i envieu les vostres informacions (i si és possible alguna pela) a:

LA CASA DE LAS TRES LUNAS
Mas el Molar
17.730- LLERS-Girona.

LA FUNDACIÓ INTERNACIONAL PER A ALTERNATIVES DE DESENVOLUPAMENT (I.F.D.A.)

Marc Nerfin

Fa molts anys que VIA FORA! s'intercanvia amb IFDA DOSSIER. Aquesta publicació ha estat una de les fonts de material inèdit en català de què ens hem nodrit en el nostre esforç i treball de divulgació d'idees, projectes, alternatives...

Ja era hora doncs, que d'una altra manera, la Fundació Internacional per a Alternatives de Desenvolupament estigués present en les nostres pàgines com a reconeixement del seu treball i del paper que té dins del món que anomenem alternatiu.

For many years "VIA FORA" have been interchanging with "IFDA DOSSIER". This publication has been one of the sources of material unpublished in Catalan, which we have used in our efforts and work to communicate our ideas, projects, alternatives...

It was time therefore, that in another way the International Foundation for Development Alternatives was present in our journal as recognition for their work and the rôle they play within the world we call alternative.

De antaŭ multaj jaroj "VIA FORA" interŝanĝiĝas kun "IFDA DOSSIER". Tiu ĉi eldonaĵo estis unu el la fontoj el kiu ni ĉerpis nekonatan katalunan materialon en nia klopodo kaj laboro diskoniga de ideoj, projektoj, alternativoj...

Atvenis la tempo por ke alimaniere la Internacia Fondaĵo por Evoluigaj Alternativoj aperus en niaj paĝoj kiel rekonio al ĝiaj laboro kaj rolo en tiu alternativa mondo.

La Fundació Internacional per a Alternatives de Desenvolupament (IFDA), fou creada el 1976 per a contribuir al moviment vers el desenvolupament i una autèntica cooperació internacional, els principis de la qual es defineixen de la següent manera:

- *Un altre desenvolupament*, que s'articula al voltant de cinc pilars: satisfacció de les necessitats humanes en la seva diversitat; autonomia (*self-reliance*); endogeneïtat; harmonia amb la naturalesa; i democratització no-violenta de les estructures socials. És un procés sistèmic, personal y social, cultural i polític, tècnic i econòmic. S'ofereix com un projecte a cada societat, tant

en el Nord com en el Sud, qualsevulla que sigui el seu espai, des del grup més elemental fins al globus terraquí.

- Una cooperació internacional autèntica fonamentada sobre el respecte a les diferències i el pluralisme cultural implica la reestructuració de les relacions internacionals, especialment per una concepció global de la seguretat (alhora política, ecològica i econòmica) el desenvolupament, el no-alineament, l'autonomia col·lectiva del Tercer Món, així com el sorgiment de nous protagonistes, en particular els de la societat civil. És el pas de les antigues i noves hegemonies i de l'intercanvi desigual resul-

tant vers un ordre mundial que faciliti un altre desenvolupament.

L'IFDA prossegueix amb els seus objectius, mitjançant publicacions, organització de reunions i intervencions específiques tendents a facilitar:

. L'intercanvi d'informacions, idees i experiències entre ciutadans i associacions de ciutadans que constitueixen el Tercer Sistema(1).

. L'expressió dels que de manera habitual no són escoltats.

. L'aplicació del principi de *responsabilitat* de tots els sistemes de poder.

. Diàlegs mutuament educatius entre els actors socials, executius, investigadors i comunicadors.

. La innovació, l'experimentació, la comunicació i l'acció.

L'IFDA no és un organisme de finançament.

L'IFDA va ser constituïda el 1976 en qualitat de fundació internacional, no governamental i sense finalitat de lucre segons l'article 80 i successius del codi civil suís, mitjançant els quals el govern federal vetlla perquè els béns de la Fundació siguin utilitzats conforme als seus objectius. L'IFDA és incrita en el registre de comerç de Nyon, Vaud (Suïssa) on es troba la seva seu social i el seu secretariat. La Fundació disposa d'un estatut consultiu davant la Conferència de les Nacions Unides per al Comerç i el Desenvolupament (CNUCED) i del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides (ECOSOC).

Organització: el Comitè Directiu és el que decideix el programa de treball anual i participa en la seva aplicació. Els membres del Consell prenen part en les activitats de l'IFDA o la beneficien de les seves opinions a títol personal i ocasionalment. Els dos co-presidents del Consell, un del sud i l'altre del nord, són membres de ple dret del Comitè Directiu. Els representants del Tercer Món constitueixen la majoria dels dos òrgans.

Recursos: el capital de l'IFDA és de 50 000 francs suïsos. El seu pressupost (de l'ordre de 1,2 milions de francs en el 1989) està finançat pel producte dels abonaments a les seves publicacions, donacions, honoraris i reembossament de despeses en l'execució de contractes, així com per subvencions de governs i organismes públics. Els seus principals "sponsors" són, ho han estat: Argèlia, Canadà, Finlàndia, Itàlia, Kuwait, Noruega, Països Baixos, Suècia i Veneçuela.

Mètode de treball i activitats: L'IFDA és principalment una eina al servei de la xarxa els membres de la qual comparteixen, en trets generals, les aspiracions esboçades anteriorment. La xarxa relaciona individus (començant pels membres del Comitè i del Consell) i associacions del Tercer Sistema de tot el món, així com institucions dependents del primer sistema (governamental i intergovernamental). Considerant el seu paper com a provisional, l'IFDA afavoreix les relacions directes entre els membres de

المؤسسة الدولية من أجل تنمية بديلة
international foundation for development alternatives
fundación internacional para alternativas de desarrollo
fondation internationale pour un autre développement

la xarxa.

A banda del *Dossier* bimestral, intervencions i seminaris constitueixen la part més evident del treball de l'IFDA. Les seves activitats estan sempre concebudes, planificades i executades amb i pels membres de la xarxa amb el propòsit de facilitar intercanvis i conscienciació mútua.

L'IFDA *Dossier* constitueix una xarxa en el seu sentit més àmpli, rebent dels que poden oferir articles i informacions i posant-les a disposició de tothom.

L'IDA *Dossier* es publica des del 1978. La seva tirada inicial va ser de 2.500 exemplars, la seva última ha estat de més de 23.000 exemplars distribuïts en quasi tots els països del món, i les dues terceres parts dels destinataris són ciutadans del Tercer Món. El principi de lliure reproducció ("no copyright") dels articles del *Dossier* augmenta d'una manera notable el seu auditori. Els articles tot sovint són traduïts, reproduïts o esmentats en algunes de les 600 publicacions que IFDA rep de tot arreu, a canvi del *Dossier*. El *Dossier* no és una revista en el sentit habitual del terme, sinó més aviat un vehicle al servei de la xarxa constituïda pels lectors, especialment d'aquells que no posseeixen cap altre mitjà d'expressió internacional. Es publiquen solament una part dels articles que ens arriben. La tasca de la redacció d'IFDA és principalment la selecció del material per tal d'assegurar un cert equilibri entre els actors socials, els temes i les regions i els idiomes, publicant articles en anglès, francès i espanyol (2).

Els Dossiers poden ser gratuïts a petició dels lectors col·lectius o individuals del Tercer Món, però abonaments i contribucions són molt ben rebudes, especialment mitjançant els lectors del Nord.

NOTES:

(1) "Ni príncipe ni mercader, ciutadano. Una introducció al tercer sistema", socialismo y participación. Lima, març 1988. El tenim a la vostra disposició a la biblioteca del Centre Permanent de Cultura Popular.

(2) A l'hemeroteca del C.P.C.P. en disposem des del número 46.

Marc Nerfin. President de la Fundació Internacional per a Alternatives de Desenvolupament.

Per a més informació, podeu adreçar-vos a: International Foundation for Development Alternatives

4, place du marché, 1260 NYON (Suïssa)
Telf. 41(2)618281; fax. 41(2)610525

A IRÈNICA

(un conte a la tardor)

Salvador Martí

És força normal publicar dins de la secció Altrament, treballs, reflexions, propostes... de caràcter principalment teòric, els quals ens donen elements útils per a poder analitzar la realitat.

El que potser no sigui gaire freqüent és el publicar un conte d'un dels nostres col.laboradors i subscriptors. Doncs bé, creiem que ja és hora d'endinsar-nos dins d'aquest aspecte diguem-ne més literari del nostre treball editorial, sobretot si tenim en compte el seu contingut crític.

It is quite normal publish in the Miscellaneous section, works, reflections, proposals... of a mainly theoretical nature, which provide us with useful elements to be able to analyze reality. What is perhaps, not so frequent is to publish a tale of one of our collaborators and subscribers. Therefore, we believe it is time to look deeper into this more literary aspect of our publishing work, especially if we bear in mind its critical content.

Estas tre normale aperigi en la sekcio "Altrament" laborojn, pripensojn, proponojn... ĉefe teoriajn, kiuj faciligas al ni utilajn elementojn por analizi la realon.

Kio eble ne sufiĉe oftas, estas la publikigo de rakonto de unu el niaj kunlaborantoj kaj abonanto. Nu, ni opinias ke venis la tempo eniri en tiun ĉi kampon pli literaturan de nia eldoneja laboro, ĉefe se ni atentis pri ĝia kritika enhavo.

Puc permetre'm d'explicar-te aquest fet perquè sé que és possible que el creguis cert i un cop sabut romandrà en secret fins que no trobis alguna altra persona capaç de poder fer amb ella el mateix que jo faig en aquests moments al teu costat.

L'acció cronològicament és propera, des de llavors deu haver transcorregut l'interval de temps en què un funcionari fa dues rialles, per entendre'ns, més o menys un parell d'anys (la qüestió és que em posa certament neguitós tallar el temps com si fos un fuet, això dels dies, els anys, les hores, els minuts, els mesos... són uns invents per encapçalar l'esdevenidor que sempre he trobat absurds i mai he sabut emprar-los amb agilitat). Geogràficament és un pèl

més llunyà. Seguint mètodes geogràfics rigorosos el podríem situar entre el setè i el vuitè punt cardinal; aquesta dada, evidentment només servia als entesos, però dient que es troba a l'indret on l'arc de Sant Martí surt en forma de tetràedre segurament et situaràs.

Bé, anem a allò que ens interessa. Tot va començar en el Palau d'un regne. El Palau era petit i senzill, disposava però de cambres, un menjador, una cuina, un passadís, uns serveis i un petit jardí des d'on es podia contemplar com les sargantanes s'assolellaven; no era cap edifici fastuós, però la qüestió és que la gent que l'habitava tenia un caràcter afable i rialler. Mai ningú em va saber dir quina mena de pasta de dents

utilitzava, ni si invertien en borsa, -el fet és que qui habitava aquell país no estava gaire per aquestes futeses.

En una d'aquestes cambres, la que del sostre hi penjaven uns guinyols, hi havia un home vell ajaçat al llit que responia pel nom d'avi en alguns casos (dintre d'aquella casa) i en d'altres pel d'emperador; i una adolescent, bé, una noia que malgrat dir-se Irènica l'home també li dirigia la paraula tractant-la de néta (coses de la vida...)

Irènica restava asseguda en l'extrem del llit, els seus cabells llisos de color de blat després d'una tempesta li arribaven just al començament de les espatlles, tenia les faccions delicades i precises i el cos encisador d'una adolescent; els seus ulls d'un negre gros li donaven un posat de fascinació i tímidesa. Estava a la cambra del seu avi perquè ell, l'emperador d'aquell lloc li ho havia comunicat. Irènica, que no en tenia ni un pèl, de pallussa -cal dir-ho encara que no sigui gaire poètic- i malgrat posar un to greu i solemne, sabia que el seu avi havia arribat a aquella edat en què la gent comença a estar un xic tocada del bolet, que diu les coses per dir, sense pensar-ho gaire, que se'n va a la cuina d'amagatotis a menjar algun panallet furtiu violant la severitat del règim, i que els agrada donar consells i refranys als joves en nom del "seu coneixement acumulat". Irènica no anava errada. Després d'entrecreuar-se una mirada i d'haver-se donat la mà dreta -com sol passar a les pel·lícules de veritat- l'avi va posar fi al silenci:

"He demanat la teva presència per a comunicar-te un fet vital pel futur d'aquest país, dependrà de tu creure-ho i adoptar les decisions precises, perquè aviat "et pertanyerà" tot allò que jo "he disposat durant tant de temps", t'ho dic a tu perquè ets jove i tens capacitat per moldejar i fer donar capgirells a la realitat, mai prenent-la com un bloc estàtic, sinó com un joc on cal acceptar la sorpresa". Encara que aquest reguitzell de paraules li quedaren prou bé ella arronsà el nas i el seu rostre prengué un to escèptic.

L'avi agafà aire i prosseguí, ara semblava que anava per llarg:- "Sabràs que aquest

Regne, on totes les bestioles tenen veu i got i plat, fa uns quants milions d'anys, durant l'època de la segona glaciació, els grans vertebrats es reuniren en assemblea constituent amb tots els seus companys d'hàbitat per establir unes normes bàsiques de convivència que permetessin un equilibri, ja que el lloc on els havia tocat viure aquest cop - comprès pels quatre horitzons, l'aire i els estels- era limitat. Aquell fet podem considerar-lo com l'inici de l'actual sistema d'organització social i polític. Els pilars en què es fonamenten resten encara sòlids: l'atomització del poder de decisió, condició necessària perquè cada ésser vivent pugui desenvolupar-se com més li plagui; l'eliminació de tot procés legislatiu i conseqüentment la innecessitat per aparellar les lleis amb les corresponents trampes; la inexistència d'un centre legitimat per exercir l'arbitrarietat i la tirania; i el surrealisme institucional que es desprèn necessàriament del nostre tarannà cultural. Fins ara aquest ordre s'ha mantingut i els que hi pertanyem creiem en la seva perpetuïtat"- Irènica, ensopida després del regitzell de paraules que el seu avi li havia endossat, no va trobar-hi res d'excepcional ni confidencial, era simplement la història del seu país, per tots sabuda. -"Sort que tinc facilitat per desconnectar quan em convé i prosseguir amb els meus somnis"-pensà ella (una de les seves afeccions més plaents era la de somiar desperta, vaja, somiar truites).

Irènica notà que el seu avi va premer amb més força la seva mà i la veu li prengué un to més greu. Aquest fet la féu baixar del seu món de cabòries per tornar a posar atenció en allò que l'avi deia -"Però ara, Irènica, sabem que la nostra existència no depèn solament dels qui l'habitarem. Fa poc més d'un any, un grup de savis de la Cort van assabentar-me de la possibilitat d'un fet que, encara que incert, pot esdevenir un gran perill, una amenaça a la nostra civilització... Sí, aquells tres savis creuen, encara que no ho han pogut provar, que existeix una altra comunitat de sers vius dins de l'univers. Això, evidentment pot ser motiu d'alegria, fou la meva primera reacció, vaig pensar amb la riquesa que produïria a cada

u de nosaltres conèixer-los i compartir experiències i cultures distants. Però m'advertiren que anava errat. Es tractava d'una civilització que es desenvolupà harmònicament durant milers d'anys però no sé per quin motiu pervers aquest ordre es trasvasà. El fet és que en l'actualitat han perdut els papers. El color blau que abans tenia el seu planeta s'ha esvaït, és possible que sigui per la seva obsessió per produir coses que llavors presumeixen de tenir, la paradoxa però és que només tenen uns quants (no em preguntis per què, però encara no ho he acabat d'entendre); viuen apilonats en llocs grisos, tots iguals; fan i fan, mai tenen un recés per parlar, ballar, riure o jugar, tenen pressa, molta pressa, van d'ací i d'allà sense saber què cercar, no tenen temps per pensar-hi; i el més greu de tot és que la seva avidesa ha fet aniquilar gran nombre d'espècies i han convertit l'entorn en deixalles. No sé si no se n'adonen o potser ja no tenen vitalitat ni coratge per tornar a començar en una altra direcció, però el cas és que s'han obstinat en el seu fer i no n'han tingut prou amb la destrucció d'allò que els era pròxim, i ara volen conquerir més enllà; de "ciència" en tenen i de mitjans també (d'escrúpols no, evidentment) i la qüestió és: quan ens tocarà a nosaltres de ser víctimes del seu egoisme? dintre d'uns anys, mil.lenis... no importa, és tant greu que jo ho pateixi, com tu, com els meandres que corren el nostre paisatge...

Això és tot, aviat solament ho sabràs tu i de tu dependrà part del destí de tots, no sé perquè però l'instint sempre m'ha fet confiar en tu..."- Llavors l'avi restà mut, semblava que se li havia acabat la corda. Irènica, després de mirar-lo fixament, se n'anà a la cambra amb un to meditatiu.

Al vespre a Irènica li revenien les paraules de l'avi, ella però mantingué la certitud que el que li succeïa al seu avi eren coses pròpies de l'edat, allò de la puja de la pressió, el sucre a la sang, que no es distingeix gaire bé el que se somia del que és realitat. De fet ja era gran i en aquesta edat no se sol estar massa bé del terrat, vaja, allò que es comencen a veure pardalets on no n'hi ha ... A més, pensà -" Encara que ho volgués

creure, no seria possible l'existència d'una civilització amb les característiques que ell m'ha descrit. Solament de pensar-hi fa posar-me la pell de gallina, com es podrà viure sense l'encís del joc, el diàleg, la poesia... Sense un horitzó net per mirar... a la fi, la vida la descobrim cada dia, a cada instant, descobrim el valor als petits gestos de cada moment, la rialla al carrer trist, la veu amiga, la mà que s'allarga, la cara que gosa esbossar un acudit...(1) una altra forma de viure, grisa, monòtona, l'avidesa d'acumular, tenir, anar, venir, tornar, fer, fer, fer... no tindria cap mena d'incentiu..."- D'aquest argument (gens erroni segons ells) Irènica en conclouïa que si una cosa era certa aquesta era que el seu avi ja no tocava ni quarts ni hores i que el que havia de fer era dormir, ja era de matinada i feia estona que els estels dringaven allí dalt...

Bé, el que volia explicar-te s'ha acabat i fins aleshores no he sabut res més, ni d'Irènica ni del seu país. Evidentment no pretenc que t'ho creguis. Dependrà de tu, de la mateixa forma que va dependre d'Irènica en el seu moment, que enbolcallis aquest fet dins el calaix on guardes les fantasies, o que ho creguis cert i tinguis coratge per transmetre-ho a qui, segons el teu criteri, pugui assumir aquest repte.

A Irènica, a cada una de les seves síl·labes, i les que manquen.

(1)- Joan Alsina, "Xile al cor".

Salvador Martí.

TXERNÒBIL CANVIÀ LES NOSTRES VIDES: L'HORA DE LES DONES (i 2)

Claudia von Werlhof

El present article és la segona part del que ja us vàrem oferir en el VIA FORA! número 28 i que portava el mateix títol.

La lectura d'aquest treball ens va afectar força, principalment per aquesta infinita ràbia furiosament maternal, amorosa, tendre. Com diu la seva autora, Claudia von Werlhof: "aquesta ràbia que tots necessitem avui per a proposar-nos fer la nova societat".

Recordem que aquest article ha estat traduït de la revista mexicana El Gallo Ilustrado, del diumenge dia 16.11.86.

This is the second part of the article we published in "VIA FORA, issue 28" which had the same title.

Reading this work affected us a lot, mainly because of that infinite anger which is furiously maternal, loving, gentle. As its author, Claudia von Werlhof, says: "the fury which we all need today in order to put forward a new society".

We remind you that this article has been taken from the Mexican magazine, "El Gallo Ilustrado", published on Sunday, 16.11.86.

Tiu ĉi artikolo estas la dua parto de tiu kiun ni prezentis en "VIA FORA! n-ro 28" kun la sama titolo. La legado de tiu ĉi verko forte frapis nin, ĉefe pro tiu senfina kolero, furoro patrineca, amema, molkora. Kiel klarigis ĝia aŭtorino, Claudia von Werlhof: tiu ĉi kolero kiun ni ĉiuj bezonas por realigi la novan socion".

Ni memorigas ke tiu ĉi artikolo estis tradukita el la meksikia revuo "El Gallo Ilustrado" de la dimanĉo 16.11.86.

... I LA RÀBIA MÈS FEROTGE.

En aquest moment el dolor i el dol per la naturalesa feta malbé i pels nens i per la gent en l'ambient de Txernòbil es transformen en una ràbia tan forta, com gairebé mai no he experimentat fins ara. Es tracta de la gran , senzilla, primitiva, irrefutable, infal·lible ràbia maternal que no es pot apaivagar. És una ràbia no pacífica, ni silenciosa, ni impotent. Es tracta d'una ràbia motivada no només pel que m'ha passat (i passarà) amb mi i amb els meus, sinó també per l'impacte sobre tots els altres. Es tracta d'una ràbia social pel que ha estat fet socialment. Es tracta d'una ràbia femenina, ja que es dirigeix a l'atac masculí a la vida.

(Històricament, aquest tipus d'atac sempre ha estat masculí; és clar que les màquines rellevants en aquest moment no han estat inventades per dones). A més a més, es tracta d'una ràbia matriarcal, aquesta que és tan poderosa que força al malfactor a fugir o a penedir-se. Es tracta de la ràbia que donava força i compliment a la maledicció (i que produïa el seu efecte com el mal d'ull). Però es tracta fonamentalment de ràbia maternal, perquè la vida que ha estat danyada amb major fúria és la vida desprotegida, desamparada. Sóc responsable de la vida que és la cosa més bonica i preciada, el fonament de totes les societats, la darrera expressió de la naturalesa. Ales-

hores es tracta d'una ràbia santa, però no en l'accepció cristiana del terme, perquè no és de cap manera egocèntrica, egoista, masculina, antisocial o no-natural. És la ràbia més àmplia i profunda, tant qualitativament com quantitativa. És la ràbia que avui necessitem per a crear una nova societat, per a trobar un altre tipus de veritat i aconseguir algunes de les boneses de la utopia. És aquesta la ràbia que sento quan veig, escolto o lleigeixo les declaracions dels responsables d'aquesta situació, els quals es van prendre totes les atribucions inimaginables en nom del nostre benestar sense consultar-nos abans i que ara ho continuen fent, sense pensar en la seva dimissió ni en desconnectar les plantes nuclears. En definitiva, ells només tenen aquestes dues possibilitats. Però tanmateix no n'accepten cap, demostrant que no els importen gens les nostres vides, ni les responsabilitats que tenen d'elles des del moment que assumeixen els seus càrrecs (per ventura a partir que s'autoelegeixen). L'únic que els importa són les seves màquines i l'Estat (la "màquina social"). Sense vacilar accepten Txernòbils addicionals, revelant que el **super-gau** no els va sorprendre ni els va impactar humanament. I si bé abans no van comptar amb la possibilitat d'un super-gau, des d'ara van a fer-ho. Ridículament i criminal es declaren responsables d'una contingència semblant i possible, però en realitat no podrien fer-ho; no s'avergoneixen de presentar-se com a homes educats i exponents democràtics i humanistes de la cultura occidental, que està orgullosa, amb tota la raó, de la seva civilització, intel·ligència, humanitat, no-violència i fonamentalment de la seva llibertat. Ells no s'atreveixen a considerar que violaren el contracte comú de la societat al comunicar-nos que cada dia haurem de comptar amb la possibilitat de la mort dels nostres nens; i tampoc fan res per a impedir-ho, sinó que, pel contrari, ens exigeixen calma i ordre, quasi com retreient-nos la seva confessió de què no tenen cap respecte per la vida, sinó únicament per la tècnica. No tenen por a la tècnica sinó al nostre "pànic", que és tan sols el nostre arrelament a la vida, ens

exigeixen que la sacrifiquem per la seva política i tècnica, per la seva **màquina** i masculinitat. Volen que estiguem preparats pel sacrifici, mentre ells continuen creient que dominen la tècnica en comptes d'entendre, finalment, que des de fa molt de temps són els seus esclaus. Estan disposats a sacrificar les nostres vides, hem de salvarlos-hi la il·lusió de dominar la naturalesa, en un futur pròxim, a través de la màquina. Es deixen enganyar per una fe cega en una cosa morta, malgrat no obstant que l'energia que defensen és tan infinitament neta com bruts són els seus efectes (el que des d'ara hauria de desbaratar la fe que ells professen i que, amb el perill de les nostres vides, nosaltres hem de confrontar). Actuen segons el lema que s'ha dominat a la tècnica si logren dominar les conseqüències socials. És a dir, el super-gau només podria ocórrer quan la població se sortís de les regles del joc que ells imposen: el gau no és reconegut com a tal fins el moment en què certs individus "prenen pel cantó tràgic" l'afer de la contaminació i, especialment, les mares es farten d'acceptar el sacrifici dels seus fills.

Així, ells condemnen la maternitat en general, com si no entenguessin que sense ella la màquina social no funciona. Per aquesta raó, la ràbia més ferotge ens ensenya que hem d'identificar allò que ells "entenen" com a maternitat per als seus propis fills i que es converteix en el seu còmplice. Hem de negar-la, ja que és l'exacta antinòmia de la vertadera maternitat, de la que ells qualifiquen com a "pànic" atès el seu propi temor que es generalitzi i arribi a ser impossible de dominar.

Dominar la tècnica, dominar la naturalesa.... històricament els homes sempre han tractat de dominar. Primer varen presumir del seu domini de la tècnica i després pretengueren no tenir cap responsabilitat en cap de les ocasions que fallava. Ara versemblantment, han definit insolentment el colapso d'un reactor nuclear com una catàstrofe natural, tal com si parlessin d'un cavall desbocat o d'un volcà vomitant mort i ruïna, no d'una encarnació del "progrés". Així, degut als nostres qüestionaments ens

tracten com a "naturalesa dolenta", que és brutal i ruca, i com a objecte, de la mateixa manera en què conceptuen la naturalesa, per a tenir una legitimació de la seva "sobirania" sobre nosaltres (per la qual cosa intenten produir-nos així). I nosaltres, orgullosos ciutadans desenvolupadíssims de pell blanca i posició econòmica acomodada, els respectables pares de família, les bones mares i els ben educats nens de la societat occidental centre europea, de cop i volta ens trobem encasellats com una simple massa "neutralitzada" d'objectes potencialment perillosos, en una situació que fins fa poc tan sols es podia concebre en les nostres colònies en el Tercer Món. Projectàvem aquesta situació per a ús exclusiu d'ells, per a salvaguardar la nostra pròpia situació.

Dones, els homes creuen que som ruques, ruques perdudes! I veritablement, hauriem de ser molt ruques per a cedir-los la responsabilitat per a nosaltres i les nostres vides. Com vam poder ser tan ruques com per delegar-los una responsabilitat que sols ens pertany a cadascú i que no es pot deixar a cap altra persona? I ara estem sorpresos del que fan amb ella... Sóc l'única que té la responsabilitat de la meua pròpia vida, per la qual cosa finalment, també sóc responsable del desenvolupament expansionista de la màquina (i fins ara ho he permès...) Comencem amb nosaltres mateixos, assumint la nostra responsabilitat, en comptes de seguir comportant-nos com a nens malgrat la nostra condició de mares i adults! Cap persona pot ser responsable de les nostres vides i de la tècnica!

Qui podria explicar el que va ocórrer amb els nens, quan cap expert ha estat capaç de fer-ho i tots els altres no entenem res de la tècnica? Qui podria oferir una nova perspectiva al futur dels nens? Com poden els nens seguir vivint amb la realitat de què la societat i els seus pares els mataran "d'ésser necessari"? Qui haurà de tenir-ne cura i de consolar-los si emmalalteixen, possibilitat amb la que des d'ara haurem de comptar a cada moment? Qui ha d'improvitzar la manera de criar els nens sense llet? Qui va haver d'inventar el "Musli" amb taronja, el

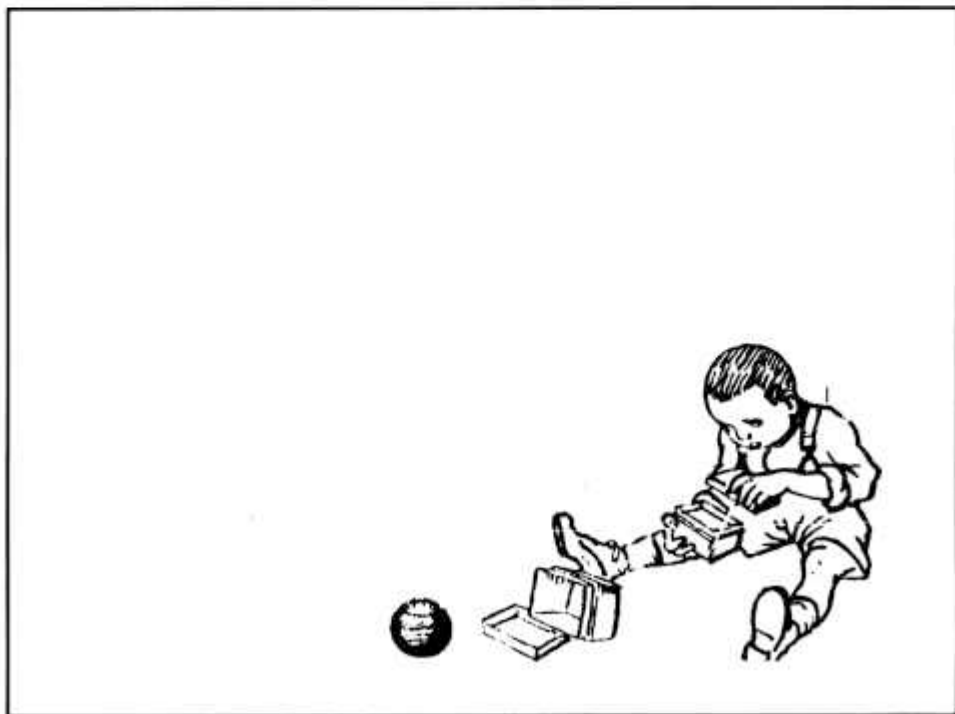
pastís de pasta de full-crep, el suc de poma-gelat i el cacau indi? Qui ha de forçar els nens per a què es mantinguin sota la dutxa, encara que tinguin molta son o comencin a sofrir al·lèrgies justament per rentar-se tant? Qui ha de suportar els pensaments que venen en cada diarrea, amb cada erupció cutània, hemorràgia nasal o sangrament de les genives? Qui va haver de suportar la desolació de contemplar els parells de petites sabates arrenglerats enfront de les cases bressol, quan la contaminació és més forta a fora que a l'interior? Qui va haver de forçar els nens a passar l'arribada de la primavera a casa i divertir-los com si fos un professional en l'afer? Qui va haver de contenir el seu "pànic" enfront dels nens, castigant encara més els seus nervis, per a no inquietar-los? Qui ha d'escoltar els seus malsons o el seu plor nocturn quan somien que el món és destruït, que la màquina mata els homes, que els paisatges són lacerats, que la sang surt corrents de tot arreu? Qui ha d'escoltar els "arguments" de polítics que ni tan sols veuen la seva definitiva ruina moral, que no accepten que mares, fills i dones en estat han de sortir al carrer degut a una política que desprecia la vida i fa dels nens les seves víctimes més immediates? És una impertinència que, obscenament, esperin el nostre vot electoral i de confiança. Ells, que prefereixen matar els nostres nens en comptes d'acabar amb la tècnica atòmica. Qui ha de reparar la pèrdua de confiança en aquesta societat que ja manifesten els nens? Qui pot transformar-los d'individus seriosos i envellits en els éssers ingenus amb ulls plens de vida que eren? Tot i que francament, per a què? Perquè després aquests nens cometin les mateixes tonteries que nosaltres, és a dir, creure en el decurs de les coses des d'una concepció antropocentrista del món? Pensàvem que és possible canviar la societat sense posar en perill les nostres vides i ara constatem que hem de pagar l'error justament amb elles, o pitjor, amb les dels nostres fills, ja que si els científics, tècnics, polítics i molts homes més han de decidir suïcidar-se, no serveix per a res pensar en la insensatesa de tot, ja que ens portarien

amb ells sense prèviament consultar-nos. Això em recorda la cremació de vídues a l'Índia: l'esposa és obligada a ésser incinerada junt al cadàver del seu marit. Si els homes semblen preparats per a la seva ruïna, aleshores nosaltres també ho hem d'estar. I mentre que la seva ruïna es delata absolutament tràgica, la de nosaltres significaria res més que un afegit a l'estadística de defuncions, ja que de totes maneres seriem destruïts. No poden tolerar, elegir, alimentar, respectar, escoltar, prendre seriosament, reproduir, estimar, desposar o entendre a gent que tenen una tal imatge de la societat i l'home, tal idea de l'estat, de la ciència, de la tècnica i una utopia tan trencada.

...SOBRE EL DESCOBRIMENT D'UNA DONA QUE ESTIMA...

La ràbia més ferotge em va tornar les forces, ja que em va permetre veure amb claretat, però aquesta claretat no sols va ser la del cap sinó també la del cor, que fins aquest moment era molt poc coneguda per a mi. El caos del meu interior em va obligar a mirar el meu cor. Per segona vegada vaig ser sorpresa: allí vaig trobar la raó de tot,

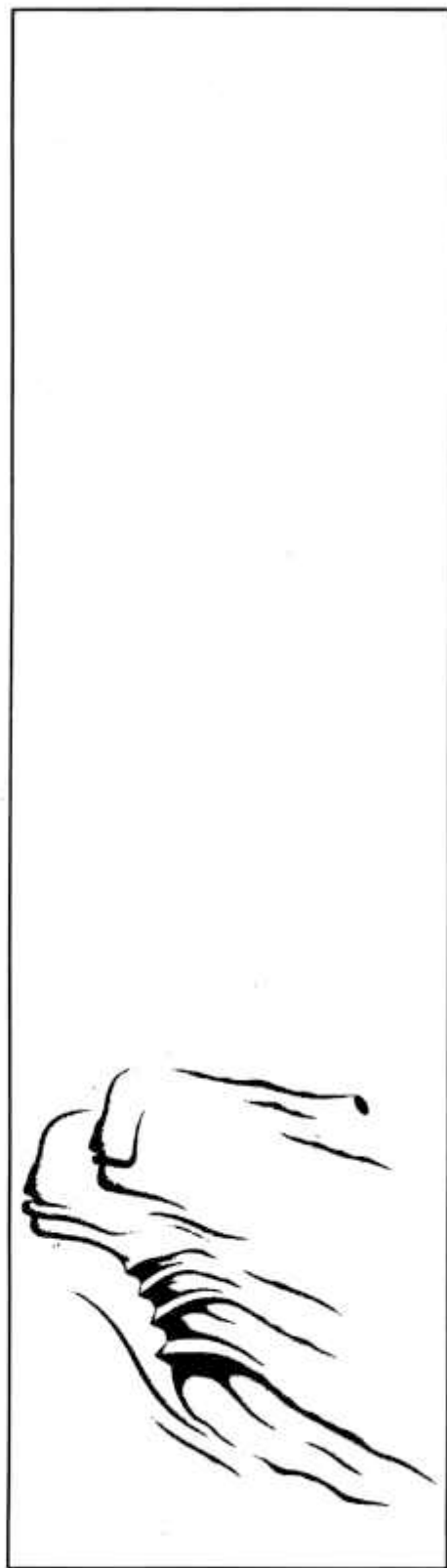
del meu horror, de la meua pena i de la meua enorme ràbia. Tot va resultar ser fruit de la mateixa arrel: amor. Sí, l'amor. Justament quan es manifesta la irresponsabilitat, fecundada durant 400 anys, el despreci, la impertinència, la misèria, el ridícul, la situació que constitueix un perill públic, la violència i la tonteria increïbles, en fi, en el moment en que es posa en evidència l'odi de la cultura occidental i del progrés dels homes civilitzats, vaig experimentar la meua condició de persona que estima. La meua ràbia era el resultat d'aquest amor, no de l'odi; el meu horror neixia de la destrucció de la possibilitat d'estimar i el meu dolor del dany provocat a la persona que estimo. Però de quin tipus d'amor es tracta, que em va omplir de cada co més i a vegades fou tan fort, que va saltar del meu cos i es va estendre pels meus voltants, com si fos un antídoto per a la contaminació radioactiva, per a la destrucció de la naturalesa, per al progrés, el desenvolupament, la indústria o per com es digui el que va ocórrer i es va desenvolupar aquí. Qui o què estimava en realitat? Es clar que primerament el meu nen. Des d'aquests instants l'estimo més intensament i conscient que mai. Estic

"fora de mi" per amor i per aquesta mateixa raó, vertaderament prop de mi. Les meves activitats dedicades a "altres" no són contràries ni alienes a mi. No hi ha una alternativa d'activitats exclusives per a mi.

L'amor que vaig experimentar em va convèncer per la seva força. No sóc particularment religiosa, ni tinc sentiments massa "espirituals". Vull dir amb això que necessito quelcom sòlid, necessito sentir una impressió per a poder entendre, quelcom com un fet o una existència rellevant per a mi, i això va ser el que justament va ocórrer en aquesta ocasió. Res més real que aquest sentiment d'amor, sempre en relació amb el que viu, amb el que està viu. Ara m'és possible distingir des de lluny aquesta vida i aquest amor. Vaig estimar la vida mateixa, la vivesa.

Es pot veure la vivesa i l'amor més fàcilment en els nens que en els grans. Però no solament vaig aprendre quelcom de nou dels nens, sinó també de la naturalesa externa. El sentiment inicial de què mai m'asseuria sense prejudicis sota un arbre en un prat, canvià lentament fins a convertir-se en un sentiment que em provocava palpitations. De cop i volta vaig sentir la seva gran activitat i el creixement: la fressa i bronziment, la laboriositat i l'atenció de la naturalesa. En comptes de la distància vaig buscar l'apropament. Semblava sobressaltar-se una altra vegada el nostre odi amb la seva exuberància i bellesa especial. L'amenaça de perdre la naturalesa em va fer conscient que l'estimo tant com al meu nen. No em sorprendria que les medicions de la contaminació radioactiva mostressin que gradualment, els materials morts, com el ciment i l'asfalt, resultessin més afectats que els prats i camps. Em semblaria que la naturalesa "no cabria dins de la seva pell" i no solament a causa de la primavera. Per què cedir a la por, en comptes d'aprendre de tot això? No va ser un error el pensar que l'ecologia en general i l'agricultura en especial es veurien destruïdes en la seva totalitat, en comptes d'esperar el contrari? Qui no hauria de preferir aliments contaminats tan sols a causa de la radioactivitat als contaminats prèviament per productes quí-

mics? Lentament, pas a pas, notava que existia una altra veritat fora de l'infern.

...QUE BUSCA L'ÚNIC CAMÍ POSSIBLE

La vida i l'amor semblen ser forces que no desitgen mantenir-se a part, solitàries, individuals, atomitzades, dividides, separades, libèrrimes, autònomes i independents de la naturalesa. Al contrari, volen reunir, vincular, unir, apaivagar, consolar, cooperar, canviar, escoltar, tractar i ser actives. En aquest sentit, es revelen com a forces exactament antagòniques a l'escalada de la força atòmica fisionada; com ordenadora d'una força social i fonamental que intenta crear una societat diferent a la nostra, en la qual es pugui estimar els individus, els individus i la pròpia societat, la societat, la naturalesa, els homes i les dones, els menors i els grans, en fi, les mares i els nens. En comptes d'odiar-se, com fins ara. Tenim aquesta possibilitat d'estimar, anorreant de pas l'odi, que és cec i ens posa en un carreró sense sortida (en el que ells volgueren posar-nos). Ni el desenvolupament ni el retrocés, tampoc l'expert ni el profà, em poden mostrar el que ja no existeix però que pot ocórrer. Solament l'amor i, en el meu cas, l'amor pel meu infant, em mostra quina és la utopia que podria plasmar-se en la realitat i ser futur... o present.

No crec que tot això que escric sigui nou o estrany. És que gradualment ens trobem en una situació en la que hem de començar a prendre-ho seriosament. Les mares que es movilitzen en una direcció especial des de Txernòbil i atreuen altres mares, dones i homes, potser se sentin com jo, com s'han sentit moltes dones a través de la història. Avui és necessari prendre més seriosament que mai que són els nens els qui representen les vertaderes alternatives per a l'avenir, atès que encara no són com aquells (incloses les dones) que aprengueren predominantment a odiar. Els nens són els únics que poden viure i estimar amb llibertat i abundor, i per això són "autèntics" en el millor sentit de la paraula. No tenen problemes amb la naturalesa i en la vida habitual no els és difícil respectar-la. No

volen realitzar altra cosa que la utopia d'una vida amorosa. En i pels nens puc veure la direcció vers on he d'anar, vers on ens hem d'encaminar tots per les nostres pròpies necessitats. I és la nostra responsabilitat ocupar-nos de què ells, els nostres infants, arribin algun dia a aquesta destinació. Però havíem oblidat aquest deure nostre i ara no sabem què fer per a realitzar-lo. Aquest és el "treball" connectat amb la vida i l'amor. Però no es tracta del tipus de treball i d'amor de les mestresses de casa modernes, que se sotmeten a la violència domèstica, a la servitud i a la pèrdua de la dignitat o fins a la pèrdua de la vida. Però si tanmateix, ara resulta inevitable ésser mestresses de casa "boníssimes", expertes en qüestions d'alimentació, en aliments afectats per substàncies químiques o radioactives, en l'assistència als malalts i en psicoanàlisi, en física nuclear, psicologia infantil, cancerologia i art de divertir, potser, quan menys poguem fer servir aquests coneixements i capacitats millor per a nosaltres i els nostres infants.

I des de Txernòbil això significa que hem d'aplicar aquestes capacitats contra tota persona que encara pensi que és possible "estimar" les màquines, ja que aquest amor obsèss és la inversió de tot el que significa l'amor. "Estimar les màquines" significa estimar el que està mort i el que al mateix temps mata; odiar el que viu significa honorar la màquina i tenir por de la vida. La màquina o nosaltres, tots hem de decidir sobre aquest punt. Sigui quina sigui la nostra resposta, haurà d'erradicar-se aquella "normalitat" perversa d'agenollar-se enfront de la màquina... sigui o no massa tard per a nosaltres. Comencem a sentir i a plasmar aquesta veritat abans que sigui massa tard. Encara tindrem una mica de temps, si comencem a viure i a estimar de forma tan conscient com aquells que consagren els seus esforços a la mort.

Claudia von Werlhof

REGENERACIÓ DE LA COMUNITAT

John L. Mcknigh

En aquest article, John L. Mcknigh, analitza un dels aspectes més desoladors de les societats modernes: la idea que certes relacions anomenades "serveis" poden produir-se com si fossin mercaderies. Nogensmenys, en la societat actual encara existeixen espais comunitaris. És el reconeixement de les nostres mancances el que ens permetrà sotraguejar el somni institucional de què els serveis poden substituir les relacions comunitàries. Aquest treball ha estat traduït de la revista mexicana El Gallo Ilustrado, de 26-07-1987.

In this article, John McKnight analyses one of the most distressing aspects of modern society: the idea that certain relations called "services" can be produced as if they were goods. Nevertheless, in the current society, there still exist community spaces. It is the recognition of what we lack which allows us to wake up from the institutional dream, that services can substitute community relations.

This work has been taken from the Mexican journal, el Gallo Ilustrado, 26-07-1987

En ĉi tiu artikolo, John L. Mcknigh, analizas unu el la plej afliktigan aspekton de la modernaj socioj: la ideon ke kelkaj rilatoj kiujn oni nomas "servojn" povas okazi kvazaŭ temus pri varoj. Tamen en la nuna socio ankoraŭ ekzistas komunumaj spacoj. Estas la rekono de niaj mankoj kio permesas al ni skui la institucian revon ke la servoj povas anstataŭi la komunumajn rilatojn.

Tiu ĉi artikolo tradukiĝis el la meksikia revuo "El Gallo Ilustrado, 26-07-1987".

Cada u de nosaltres porta en la ment un esquema del món social; la nostra forma d'actuar, el mateix que els nostres projectes i opinions, són resultat d'aquest esquema. També els qui formulen les polítiques socials tenen el seu esquema social dins del seu cap. Fan els seus projectes i dissenyen programes en base a ell. De fet, si examinem acuradament els seus programes podrem detectar la naturalesa dels seus esquemes mentals.

Amb aquest mètode observem que l'esquema més comú de política social el podem trobar tant en les institucions com en els individus. El dir institucions ens referim a grans estructures, com les empreses, les

universitats i els sistemes oficials de salut mental. Aquestes estructures organitzen a un ampli grup de persones perquè unes quantes d'elles puguin controlar la resta, deixant espai pel líder. Inicialment foren creades per a produir béns com acer i els automòbils.

En les últimes dècades, les estructures també s'han utilitzat per a dissenyar sistemes de serveis socials. Si bé aquests sistemes administrats i jeràrquics, de recent manufactura, no produeixen béns com l'acer, produeixen avaluacions de necessitats, plans de serveis, protocols i procediments. A més a més, alguns teòrics de polítiques pensen que així produeixen

salut, educació, seguretat o justícia.

Si és cert que aquests sistemes poden produir serveis com si fossin mercaderies, és possible imaginar que hi ha consumidors d'aquests productes. Per exemple, amb freqüència, s'escolta parlar del que s'ha vingut a denominar "consumidor de salut"; aquests **individus** constitueixen l'altra part de l'esquema social creat pels teòrics de polítiques socials. En actuar com a usuaris (consumidors) de productes de fabricació institucional formen un grup totalment basat en l'economia de productes com la salut, salut mental, educació i justícia. Es comprèn així que, per existir sistemes productors de salut, hagi estat necessari crear consumidors de salut; altrament, l'existència d'aquests enormes sistemes jeràrquics i administratius no tindrien sentit.

Tota vegada que percebim aquest esquema social d'institucions i individus podem entendre l'existència de proveïdors i de consumidors de salut mental, i així apreciar el funcionament de la nostra creixent economia de serveis.

Degut a què el producte nacional brut és la suma dels béns i serveis creats anualment, molts experts en polítiques han arribat a creure que el benestar de la nostra societat depèn en bona mesura de la quantitat de mercaderies denominades serveis, produïdes per institucions i utilitzades per consumidors. Per exemple: una persona que pateix una malaltia greu i perllongada (un consumidor de salut), contribueix enormement al creixement econòmic del país en utilitzar en grans quantitats les mercaderies que produeix el sistema de salut. De fet, aquesta persona podria produir, a través de la seva malaltia, un valor monetari mèdic molt superior al valor de la seva pròpia producció si estigués sa.

Aquest fet sorprenent és possible, en part, per l'insospitat doble esquema que utilitzen molts teòrics de polítiques en dissenyar els programes de serveis socials. Desafortunadament, aquest esquema i els programes que flugeixen recentment han topat amb tres problemes importants.

El primer problema és que, tot i els creixents esforços que alimenten els sistemes

institucionalitzats de serveis, molts individus segueixen rebutjant el seu paper de consumidors. Això ens porta al problema de la "intransigència", el qual ha tingut com a resultat un debat al voltant de la "submissió" dels individus. Especialment a les grans ciutats, molts joves intransigents segueixen negant-se a aprendre, malgrat els enormes costos financers i administratius que s'assignen als sistemes escolars. Això és el que es coneix comunament com "el problema educatiu".

En forma semblant, hi ha molts altres individus intransigents que es negen a comportar-se, tot i l'existència d'institucions correccionals. Això és "el problema del crim". Per altra banda, està "el problema de la malnutrició" que creen els intransigents, en rebutjar ingerir aliments manipulats i el problema de la dependència de productes químics com a conseqüència de la insistència en fumar i beure inadecuadament. Hi ha, a més a més, el creixent nombre d'intransigents que es neguen a prosperar en les institucions creades per a la gent que s'han negat etiquetes, malgrat totes les innovacions professionals i administratives dissenyades per sistemes.

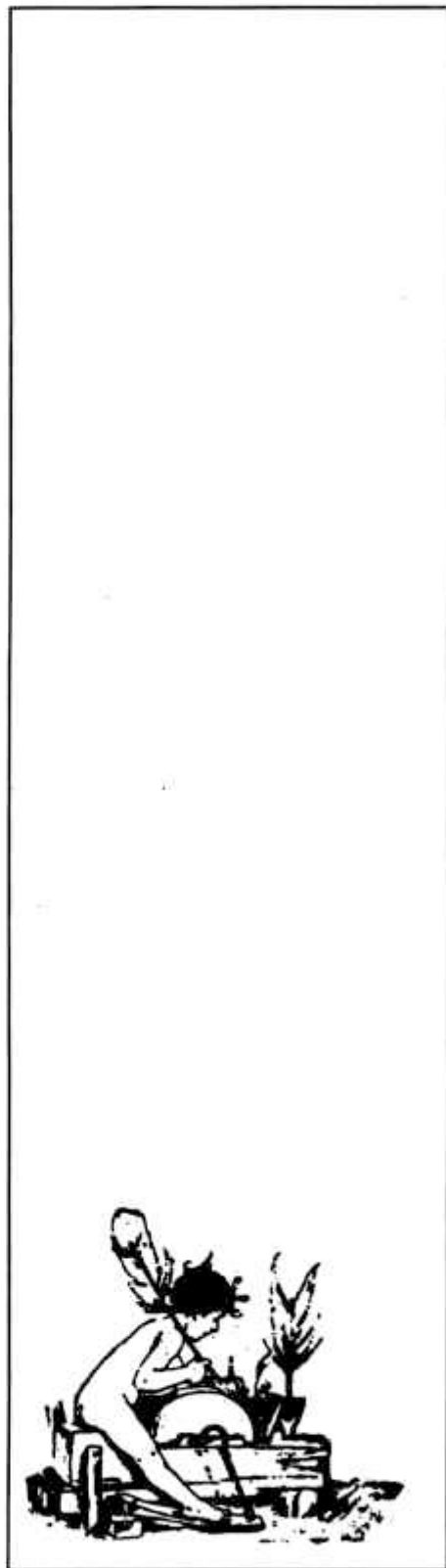
De fet, hi ha tanta gent intransigent que es nega a consumir els serveis institucionals, que es dissenyen nous sistemes per a tancar aquests individus en serveis administrats per professionals, per la qual cosa actualment existeixen individus les vides dels quals estan cercades per institucions que orienten els seus serveis vers els individus intransigents, a través de mestres, metges, capacitadors, treballadors socials, planificadors familiars, psicòlegs, consellers vocacionals, funcionaris de seguretat, entre d'altres. Pel general, això és coneix amb el nom de "sistema institucional multidisciplinari, coordinat i integral de servei". És l'equivalent de la institucionalització sense murs o del disseny d'un entorn creat per a un consumidor de serveis completament dependent.

El segon problema que enfronten els programes basats en l'esquema típic de política social és la suma dels seus costos, que pot ser superior a la riquesa de la nació. En

un document oficial recent, titulat *A time to Serve* (Temps per a servir), un grup de planificadors suecs, en analitzar la puja dels costos del seu mundialment aclamat sistema de serveis socials, assenyala que, si es mantenen les taxes actuals de creixement, el sistema podria acabar amb tota la riquesa de la nació en unes quantes dècades. Varen proposar, per tant, que el govern comencés a "gravar" el temps de la gent, demanant-li que contibueixi amb treball voluntari al manteniment i creixement del seu sistema de serveis.

Si bé és cert que pels Estats Units no existeix el perill imminent d'afrontar una disjuntiva econòmica similar a la sueca, el país aporta grans quantitats als seus sistemes de serveis socials. Un recent estudi realitzat per la *Community Services*, de Nova York, descobrí que s'assignen aproximadament set mil dòlars per càpita de fons públics i privats a la població de baixos ingressos de la ciutat. Així, una família de quatre persones tindria dret a vint-i-vuit mil dòlars, la qual cosa la col·locaria en la categoria de la població d'ingressos moderats. Nogensmenys, solament el 37% d'aquesta quantitat arriba realment a la població de baixos ingressos en forma de diner. Quasi dos terços de la mateixa la consumeix qui dona el seu servei als pobres.

El tercer problema que afronta l'esquema típic de política social és que els programes que es basen en els seus pressupostos són cada vegada menys eficients, àdhuc arriben a ser contraproductius. Per exemple: ara comprem que els nostres "sistemes correccionals" capaciten a la gent vers el crim. Diversos estudis demostren que un nombre considerable de pacients d'hospitals contreen patiments pitjors que aquells pels que foren hospitalitzats. En moltes escoles de les grans ciutats nordamericanes veiem nens el nivell d'aprofitament relatiu dels quals va disminuint any rera any. En aquesta forma, hem arribat a reconèixer que hem creat sistemes correccionals generadors de malaltia, sistemes educatius generadors d'estupidesa, basats en un model social que concapa a la societat com un lloc

delimitat, per una part, per institucions, i per una altra, per individus.

N'hi ha prou amb una breu reflexió per entendre que l'esquema típic de política social és inexacte perquè exclou un àmbit social de gran importància: la comunitat. Per comunitat volem dir el lloc social que utilitzen la família, els amics, els veïns, les associacions de barri, els clubs, els grups cívics, les empreses locals, les esglésies, les associacions ètniques, els temples, les unions locals, els governs locals i els medis de difusió locals. A més a més de denominar-se comunitat, aquest àmbit social es descriu amb els termes de sector informal, entorn no administrat i sector d'associació.

LA LLUITA ENTRE LA COMUNITAT I LA INSTITUCIÓ

Les associacions comunitàries són eines socials úniques, distintes a les representades per les institucions administrades. Per exemple: l'estructura de les institucions es dissenya per a controlar la gent. L'estructura de les associacions, en canvi, és el resultat de la manera d'actuar de la gent a través del **consentiment**. És vital distingir entre aquestes dues forces motivadores, perquè hi ha molts objectius que solament es poden aconseguir a través del consentiment i que tot sovint seria impossible arribar-hi a través d'un sistema de producció dissenyat per a controlar.

La comunitat d'associacions té moltes altres característiques pròpies:

- Les associacions en una comunitat són interdependents. Debilitar-ne una és debilitar-les totes. Si tanca el periòdic local, perdre força el club de jardineria i la reunió de agents socials, perquè no tindran veu. Si es desintegra la Legió Americana, desapareixeran molts dels actes que permeten recaptar fons per a la comunitat i ja no es podrà mantenir l'equip de beisbol. Si l'Església Baptista tanca, diversos grups d'autoajuda que es reunien en el seu soterrani quedaran sense local i els vells de l'asil perdran els seus visitants setmanals. La interdependència de les associacions entre si i la dependència de la comunitat respecte al seu treball és el centre vital d'una societat

eficaç.

- L'entorn comunitari es contrueix al voltant del reconeixement de la fiabilitat, més que al voltant d'ideals. La majoria de les institucions, per la seva part, estan dissenyades amb la visió d'una estructura on es puguin fer bé les coses, una espècie de consumació de la perfecció on dominen els més aptes.

En contrast, les estructures de la comunitat tendeixen a proliferar fins a crear un lloc per a cadascú, no importa la seva fiabilitat. Constitueixen vehicles que donen veu a la diversitat i suposen que l'aportació consensual és el valor fonamental.

Per mitjà de la proliferació de les associacions de comunitat, es crea espai per a molts líders i per a que molts desenvolupin llur capacitat de lideratge. Aquesta estructura d'oportunitat democràtica suposa que la idea millor és la suma dels sabers de la col·lectivitat d'aquestes persones fal·libles que són els ciutadans. De fet, el meravellós de l'ideal democràtic és que persones amb tot tipus de fal·libilitats són sempre ciutadans. L'eficàcia d'una vida associativa resideix en el fet d'incorporar totes aquestes fal·libilitats i revelar la intel·ligència singular de la comunitat.

- Les associacions tenen la capacitat de respondre amb rapidesa; no necessiten tenir en compte tots els interessos institucionals incorporats en un comitè de planejament, una oficina de pressupostos, una comunitat administrativa, etc...

Una característica bàsica dels qui necessiten ajut és que els seus problemes són causats per una tragèdia inesperada, un acon-teixement sorpresiu, un canvi sobtat. Si bé aquestes persones seran capaces d'establir-se a la llarga, tot sovint necessiten ajut immediat. La capacitat de les associacions de respondre ràpidament i el fet d'estar vinculades entre si, els permet prestar a aquestes persones un ajut immediat complet, sense necessitat d'introduir-les en un sistema del qual pot ser que mai puguin sortir.

- La proliferació i el desenvolupament d'associacions comunitàries permeten el florida de solucions creatives. Les

institucions tendeixen a requerir que les idees creatives segueixin diversos canals. En canvi, la naturalesa no jeràrquica de les associacions permet percebre totes les idees i augmentar enormement les oportunitats d'innovació social.

- Atès que les associacions comunitàries són petites i que els grups es reuneixen cara a cara, la relació entre els seus membres és molt personal. Existeix també la tradició de tractar els no membres com a persones. A les institucions, en canvi, els hi és molt difícil desenvolupar programes o activitats que reconeixin les característiques pròpies de cada persona; per la qual cosa les associacions són eines excepcionals per a crear respostes "a la mida" dels qui tinguin necessitats especials o fal·libilitats particulars.

- Les nostres institucions estan reformant-se i reorganitzant-se de manera constant, en un esforç per a crear o permetre relacions que puguin caracteritzar-se com d'"atenció". Nogensmenys, les seves administracions es mercantilitzen constantment i es converteixen en un servei, àdhuc molta gent que tenen fal·libilitats poc comuns necessiten atenció, més que servei. Si bé un sistema administrat i organitzat com estructura de control pot oferir un servei, no pot oferir atenció, que és una relació particular caracteritzada pel consentiment i no pel control. Per la qual cosa és auspiciada en manera personal i associativa. Hem de reconèixer que per a qui necessita atenció, la comunitat és l'eina social apropiada.

- Per últim, les associacions i la comunitat que creen són el fòrum on les persones poden expressar llur ciutadania. Les institucions, per la seva estructura administrada, són per definició incapaces d'actuar com a fòrums d'aquesta ciutadania. Per tant, el centre vital de la democràcia és la comunitat constituïda per associacions. A qualsevol persona que no tingui accés a aquest fòrum, se li està, de fet, negant la ciutadania. No n'hi ha prou en desinstitucionalitzar els qui tenen fal·libilitats especials i que han estat institucionalitzats. Per a ser ciutadans, han de tenir l'oportunitat de tornar a integrar-se en la comunitat.

En resum, la comunitat d'associacions

constitueix una eina social la motivació principal de la qual és el consentiment, on la interdependència crea entorns holistes, on s'incorpora a gent amb tot tipus de fal·libilitats i capacitats, on les respostes són ràpides i la creativitat es multiplica en comptes de canalitzar-se, on són característiques les intervencions individualitzades, on l'atenció substitueix el servei i és possible la ciutadania. Quan es reconeixen totes aquestes capacitats particulars a la comunitat, s'enten per què l'esquema de política social que exclou a la vida comunitària fracassa cada vegada. Excloure de les nostres capacitats de resolució de problemes l'eina social que és la comunitat, significa deixar el país sense cor.

Aleshores, per què els esquemes de política social deixen de costar amb tanta freqüència la comunitat? Una de les raons és que molts líders institucionals simplement no creuen en les capacitats de les comunitats. A voltes les veuen com a conjunts de gent provinciana, inexperta, desinformada i amb prejudicis. De fet, hi ha molts líders de sistemes de servei que creuen que han de competir amb les comunitats per a obtenir el poder de definir de manera correcta els problemes i donar solucions científiques i serveis professionals.

Si acceptem aquest supòsit de competitivitat, els líders institucionals tenen raó. Quan els sistemes jeràrquics adquireixen més poder que la comunitat, l'autoritat, els recursos, les habilitats, el diner, la legitimitat, i les capacitats surten de les comunitats, i van a parar als sistemes de servei. De fet, els sistemes institucionalitzats creixen a expenses de les comunitats. A mesura que les institucions adquireixen poder, les comunitats perden la seva potència i el consentiment comunitari és substituït pel control dels sistemes i l'atenció per serveis d'aquests sistemes, mentre que els ciutadans de les comunitats són substituïts pels clients i consumidors de productes institucionals.

VISIONS DE LA SOCIETAT

En l'actualitat, la nostra societat és l'espai de lluita entre la comunitat i la institució, que es disputen les capacitats i les lleialtats

de la gent. Aquesta lluita mai es realitza en termes abstractes; altrament passa quotidianament en les relacions de la gent, en les decisions pressupostàries dels sistemes, i en les imatges públiques que difonen els mitjans de comunicació. En observar aquesta lluita, apareixen en el discurs tres visions predominants de la societat.

La primera és la visió terapèutica. En ella es considera que el benestar de les persones solament pot sorgir d'un entorn configurat per professionals i els seus serveis. Concep el món com un espai on existeix un professional per a cada necessitat i la quota per a cobrir els seus honoraris està garantida com un dret. Aquesta visió queda epigramàticament expressada pels qui veuen el "dret a un tractament" com a llibertat darrera.

La segona perspectiva és la visió de defensa. En ella es preveu un món on la gent, degudament etiquetada, viurà en un entorn protegida per advocats i grups de defensa, on l'individu quedarà protegit per advocats, grups de recolzament i d'autoajut, generadors d'ocupació i detectors d'habitatge. A diferència de la visió terapèutica, l'enfocament de defensa intenta construir un mur de recolzadors per a protegir l'individu de l'entorn hostil format per comunitats alienes. Tracta de garantir el dret de les persones a ser individus funcionals.

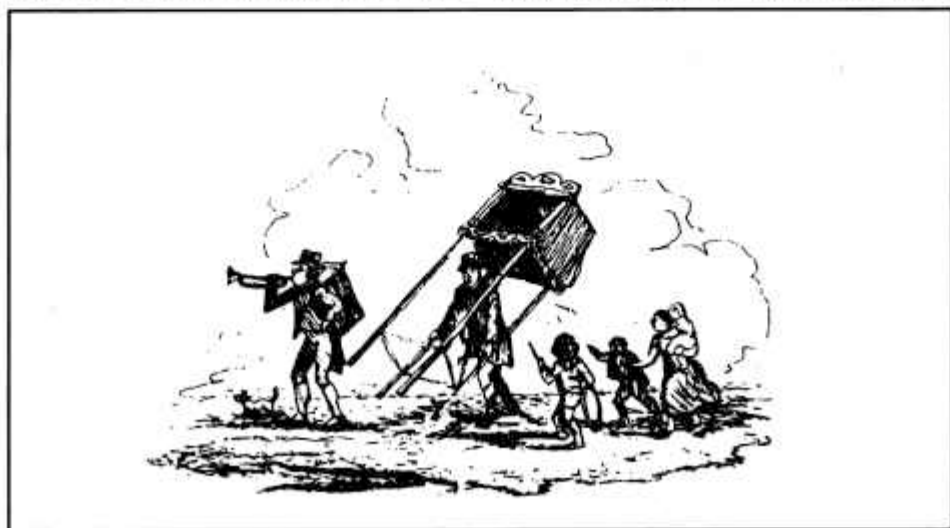
El tercer enfocament és la visió comunitària. El seu objectiu és la integració a la comunitat dels individus exiliats i etique-

tats. Entén la comunitat com el context bàsic que permet a la gent aportar les seves dots. Veu les associacions comunitàries com a contextes per a crear i localitzar treballs, donar oportunitats de recreació, multiplicar les amistats i convertir-se en els defensors polítics del dret de la gent etiquetada a retornar de l'exili.

Els qui volen instituir la visió de comunitat creuen que va més enllà de la teràpia i la defensa de la constel·lació d'associacions comunitàries. Visualitzen una societat on els qui varen ser etiquetats, exiliats, tractats, assessorats i protegits, seran incorporats a una comunitat on les seves contribucions, capacitats, dots i fal·libilitats els permetin tenir una xarxa de relacions que involucrin el treball, la recreació, l'amistat, el recolzament i el poder polític de ser ciutadans.

Atès que tanta gent etiquetada ha estat exiliada a un món on solament s'expressen les visions professional i de defensa, la visió de la comunitat ha caigut tot sovint en l'oblit. Com pot saber la gent que està en una comunitat? Els nostres estudis suggereixen que es tracta d'un univers distint i distingible del dels sistemes i institucions. L'experiència de la comunitat incorpora diferents elements:

La capacitat. Tots recordem la pregunta de la nostra infància; com descriure un got que té aigua fins a la meitat? Està mig ple o mig buit? Les associacions comunitàries es construeixen sobre el coneixement de la

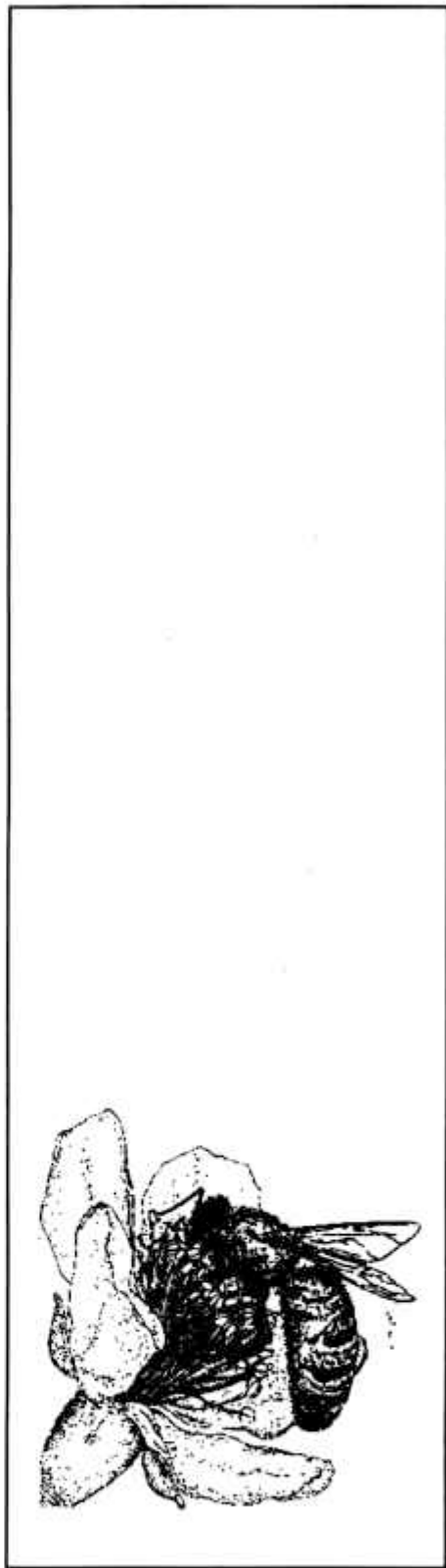
plenitud de cada membre, perquè la suma de les seves capacitats constitueix el poder del grup. Els cartògrafs de política social, en canvi, construeixen un món basat en el buit de cada ú de nosaltres: un món basat en la deficiència. Les comunitats depenen de les capacitats i els sistemes mercantilitzen les deficiències.

L'esforç col·lectiu. És obvi que l'essència de la comunitat és el treball conjunt i una de les característiques és la responsabilitat compartida que requereix de molts talents. En aquesta forma, una persona que ha estat etiquetada com a deficient, pot trobar, en les capacitats col·lectives de la comunitat, una "hamaca" de recolzament que pot adoptar la forma de les característiques pròpies de cada persona. Aquest procés col·lectiu contrasta amb l'enfoc individualista del terapeuta professional i amb la rigidesa de les institucions que exigeixen que la gent es configuri segons les necessitats del sistema.

La informalitat. La vida associativa en la comunitat és un element crític de l'economia informal. Aquí es realitzen transaccions de valor que no impliquen diner o publicitat. És possible establir relacions autèntiques i sorgeix l'atenció als altres en comptes de la seva imitació empaquetada: el servei.

La informalitat de la comunitat també s'expressa a través de relacions que no es manipulen. Als ulls dels qui només entenen d'experiències i relacions administrades, les comunitats semblen ser desordenades, confuses i ineficaces. El que no poden comprendre és que en els grups comunitaris hi ha un ordre ocult, determinat per la necessitat d'incorporar capacitat i fal·libilitat.

Si bé les institucions i els professionals lluiten en contra de la fal·libilitat humana tractant de compensar-la, guarir-la o ignorar-la, les comunitats són proliferacions d'associacions que es multipliquen fins que s'incorporen tant les capacitats com les fal·libilitats dels seus ciutadans. Per aquesta raó, la gent etiquetada no està fora de lloc en la comunitat perquè tots tenen capacitats, i només les seves fal·libilitats són

especials. Nogensmenys com hi ha tantes associacions comunitàries, sempre hi haurà algun conjunt de relacions associatives que pugui incorporar les seves fal·libilitats i utilitzar els seus dons característics.

Els relats. En les universitats, la gent aprèn a través de l'estudi. En els negocis i les burocràcies, la gent aprèn a través d'informes. En comunitats, la gent aprèn a través de relats. Aquests relats permeten a les persones referir-se a la seva història comuna i a la seva experiència individual en busca del coneixement de la veritat i la direcció del futur.

Els professionals i les institucions amenacen constantment l'existència dels relats de la comunitat en pressionar les persones de la comunitat a fer números en comptes que es comuniquin. Les associacions comunitàries d'èxit es resisteixen a la imposició del llenguatge aliè dels informes, perquè és un llenguatge que ignora les seves capacitats i percepcions. Quan les comunitats arriben a creure que la seva saviesa comuna és legítima, perden el seu poder i els professionals i els sistemes ràpidament envaeixen el seu espai social.

La celebració. Els grups comunitaris incorporen a les seves activitats les celebracions, les festes i els aconteixements socials. La línia que separa el treball del joc és borrosa i la condició humana en la seva quotidianitat es converteix en part de la forma de treballar. Sabrem que estem en una comunitat quan escoltem de manera freqüent rialles i càntics. Sabrem que estem en una institució, empresa o burocràcia, si escoltem el silenci dels llargs passadissos i les juntes racionalitzades. Les associacions comunitàries fan celebracions perquè treballen per consentiment i es donen el luxe de permetre l'alegria en les seves feines.

La tragèdia. L'índex més segur de l'experiència comunitària és el coneixement comú explícit de la tragèdia, la mort i el sofriment. En la visió administrada, ordenada i tècnica dels sistemes professionals i institucionals, no hi ha espai per a la tragèdia ja que es tracta bàsicament de mètodes per a la producció, dissenyats per a negar les

disjuntives reals de la condició humana. Aquí no hi ha competència. Estar en una comunitat és ser part d'un ritual, d'un plany, i de la celebració de la nostra fal·libilitat. El saber en la comunitat no és una comprensió abstracta; és el que cadascú sap de tots els altres.

En pensar en nosaltres, en les nostres comunitats i institucions, reconeixem que molts hem estat degradats perquè el nostre paper de ciutadans i de comunitats fou canviat pel dret al clientelisme i a l'estatut de consumidors. Molts hem arribat a reconèixer que exiliarem els nostres veïns fal·libles a favor del control dels administradors, terapeutes i tècnics, i vam perdre bona part del poder de ser el centre vital de la nostra societat. Oblidarem la capacitat de tots i de cadascú de nosaltres per a fer un bon treball i, en lloc d'ells, convertirem alguns en objectes de bones obres, en serveis dels qui serveixen.

En pensar en la nostra vida comunitària reconeixem que quelcom va canviar en molts de nosaltres en la mesura que les institucions varen prendre el poder: són massa impotents per a ser anomenats veritaders ciutadans i estem massa desconectats per a ser veritaders membres d'una comunitat.

Existeix l'errònea idea que la nostra societat té un problema en termes de serveis socials eficaços, però el nostre problema essencial és el de la debilitat de les comunitats. Si bé hem arribat als límits de la resolució institucional de problemes, estem tan sols a l'inici de l'exploració de les possibilitats d'una nova visió de la comunitat. És una visió de regeneració. És la visió de lliurar-nos del servei i de la defensa. És la visió de centrar les nostres vides en la comunitat.

Tots sabem que la comunitat ha de ser el centre de la nostra vida perquè només vivint en comunitat podem ser ciutadans. Només en la comunitat trobarem atenció. Només en la comunitat escoltarem càntics, i si thi fixes, escoltarem les paraules: "m'importes perquè tu ets meu i jo sóc teu".

John L. Mckinigh.

CONTRA LA PROFESSIÓ, DESCRÈDIT

Gustavo Esteva

Darrerament els d'ENLLAÇ estem especialment sensibilitzats pel tema del treball i més en concret pels conceptes de professió, professional, professionalisme... Dins d'aquest debat obert que ja fa temps hem encetat, hi ha aportacions teòriques i punts de vista força interessants, els quals creiem que cal difondre.

L'escrit que reproduïm entra dins d'aquesta dinàmica, essent traduït de Tecno-política, DOC 012-85, dossier de documentació que elaboren un grup d'estudiosos col·laboradors d'Ivan Illich.

Recently, we at "ENLLAÇ" have been particularly concerned with work and specifically with the concepts of profession, professional, professionalism... Within this open debate which we started some time ago, there are very interesting theories and points of view, which we think should be published.

The article we publish follows this line and is taken from Tecno-político, DOC 012-85, a dossier of documentation prepared by a group of students collaborators of Ivan Illich.

Laste en ENLLAÇ ni estas speciale sentemaj pri la labora temo kaj pli konkrete pri la konceptoj profesio, profesiulo kaj profesieco... En ci tiu debato de antau longe komenciata trovigas teoria kunlaboraĵoj kaj ege interesaj vidpunktoj, kiujn nia opinie oni meritas disvastigi.

La reproduktita teksto kiu iras lau tiu vojo, oni tradukis el "Tekno-politiko DOC-012-85" dokumenta dosiero prilaborita de studemaj kunlaborantoj de Ivan Illich.

Un professional és una persona al servei d'una fe: la de què la seva professió és útil. S'ocupa, més que de qualsevol altra cosa, de produir professionals a la seva imatge i semblança.

Com que la mateixa realitat o altres creences professionals posen constantment en qüestió aquesta fe, el professional ha d'ocupar-se de defensar-la. La idea de professar - d'aquí ve el seu nom - significa posseir una fe, cuidar-la i a més a més lluitar en pro d'ella, proveir-la.

Per a estendre la fe cal formar fidels. El professional tracta de convertir a la seva fe els no professionals o els qui ho són d'altres creences, però per a fer prosèlits mai ha de mostrar el que sap o creu saber. Els fidels han d'acceptar un doble misteri: qui-

na cosa és aquesta que sap o creu saber un professional i quina és la seva utilitat concreta. La seva fe solament ha de guiar-se per "manifestacions", no per evidències. (El pare Ripalda deia que un misteri "és quelcom que hem de creure tot i no poder-ho entendre". Per a Machado, la fe no és veure alguna cosa o creure en quelcom; és creure que es veu).

En l'actualitat, totes les professions que sorgeixen són esqueixos de les que existien prèviament. Psicòlegs, psicoanalistes, fisioterapeutes, otorrinolaringòlegs, per exemple, tots els innombrables professionals del cos i l'ànima humana són esqueixos del gremi dels metges. Algunes professions es formen com una especialització en el si d'un gremi; els seus membres no es

REFLEXIONS AL VOLTANT D'UN ROBATORI

Quan llegiu aquestes pàgines segurament ja sereu coneixedors del robatori que es va realitzar al Centre Permanent de Cultura Popular, la setmana de l'11 al 17 de febrer d'enguany.

Tot i així, creiem que aquesta notícia tan negativa per a nosaltres ha d'estar present en aquest Full Informatiu, primer que editem després de tan desagadable fet.

No ha estat la primera vegada que ens han entrat a la casa (recordem que la primera va ser precisament en el primer any que la vam construir). Arran d'aquest primer robatori vàrem instal·lar una alarma, la qual cosa d'alguna manera ens donava una certa sensació de protecció. I pel temps que han trigat a tornar a entrar, sembla que de manera força exitosa.

Un fet d'aquest tipus sempre ocasiona una sensació d'impotència i d'inseguretat greus. A banda del fet en si, hi ha la qüestió del futur, amb tota la seva incertesa, els dubtes, el desànim...

La primera impressió ha estat, d'acord amb el que acabem de dir, força fotuda i desalentadora.

Nogensmenys, poc a poc, i principalment gràcies a l'actitud que han tingut diferents companys i companyes, grups i gent propera a nosaltres, la sensació de pessimisme i de desànim ha estat gradualment substituïda per noves esperances i ganes de continuar.

En aquests moments hi ha endegada una campanya de recolzament envers ENLLAÇ campanya que ha estat organitzada per bons amics i col·laboradors. És previst que aquesta campanya finalitzi en un acte comunitari, *un dinar pluja*, on tots els assistents portin quelcom de menjar i ho comparteixin amb els altres.

Aquesta proposta ens fa molta il·lusió, principalment pel seu simbolisme de compartir i d'intercanviar.

Ja us anunciarem amb temps la data de celebració d'aquest dinar, la qual molt possiblement serà un diumenge d'aquesta propera primavera del 1991.

Gràcies a tots.

Els passats mesos de gener i de febrer es van realitzar dues trobades d'estudi i d'aprofundiment del tema Treball//Professions emmarcades dins de la dinàmica de l'estudi sobre el voluntarisme. Els propers encontres estaran centrats en el món associatiu i socio-cultural. Així mateix, cal fer esment que el Centre ha estat protagonista de dues trobades (Tardor i Hivern) realitzades per un grup de persones de les comarques del Barcelonès i del Baix Llobregat.

Dins de la quotidianitat del Centre, cada dissabte a la tarda un grup de joves del municipi de Guardiola de Font-rubí es reuneixen a la casa per construir uns caps-grossos. Aquests personatges s'afegiran als gegants del poble, els quals fa uns anys també foren construïts en el C.P.C.P.

TROBADA DE L'ARBRE

El cap de setmana 2 i 3 de març, va tenir lloc una plantada d'arbres i d'arbusts als terrenys del Centre Permanent de Cultura Popular.

Enguany, el lloc de plantació principal ha estat l'era que hi ha justament davant de l'entrada principal de la casa, en direcció sud-oest.

Així mateix s'han substituït els arbres que s'havien mort i s'ha enjardinat la zona de talusos de la banda est.

En concret s'han plantat les següents espècies arbòrees:

3 arbres de Judea (arbustius)	3 salix babylonica piramidalis (desmais piramidals)
2 avellaners	3 Ulmus pumila (oms)
2 moreres	66 cotoneasters horizontalis
5 populus alba nivea	13 oliveres
10 populus simoni fastigiata	13 ametllers
3 robinies pseudoacàcies (acàcies de bola)	

La compra i transport d'aquests arbres ha estat una col·laboració de la Direcció General d'Acció Cívica de la Generalitat de Catalunya

Detall d'una de les zones que hem repoblat en aquesta darrera Trobada de l'Arbre.

CAMPANYA ALS ESCOLARS SOBRE LA REPOBLACIÓ FORESTAL

Sota la direcció i acció del Col·lectiu Ecologista Bosc Verd i dels Voluntaris Forestals de la comarca del Penedès, i durant la setmana del 18 al 24 de febrer d'enguany, van tenir lloc unes activitats de sensibilització forestal orientades principalment als escolars de la comarca de l'Alt Penedès. Cada matí van passar un promig de cent nens pel C.P.C.P.

Els escolars portaven plançons de roures i d'alzines que prèviament havien estat germinades i arrelades en bosses, fruit d'un treball previ de sensibilització.

Després de dipositar el plançons en el viver, se'ls hi projectava un vídeo realitzat l'any passat amb motiu d'aquesta mateixa campanya.

És previst, per al mes d'abril proper, de realitzar unes activitats semblants, però aquest cop destinades a transplantar els plançons del viver (plantats l'any passat) a les zones cremades de la comarca.

Dues instantànies del viver d'espècies forestals.

senten adequadament atesos per ell i opten per evadir-se del seu marc, que possiblement senten com una camisa de força. Altres descobreixen la seva oportunitat en els intersticis d'entre dos gremis: els psicòlegs socials, per exemple, que estan equidistants de psicòlegs i sociòlegs. Alguns més fabriquen la professió amb fragments d'altres o aprofitant els seus encreuaments; els econometristes, per exemple, que juxtaposen economia, matemàtiques, lògica i estadística.

Els professionals, com és obvi, no van sorgir per generació espontània. Però tenen amb els seus avantpassats diferències radicals.

Per un cantó, són hereus d'innombrables homes i dones que realitzen activitats útils en el si de les seves comunitats, basats en l'experiència pràctica, les seves observacions i els seus coneixements que heredaren dels seus propis avantpassats. En totes les èpoques i en totes les societats ha existit aquest tipus de persones i les seves contribucions a la vida o mort dels altres sempre han estat socialment apreciades.

Per altra cantó, són epígons de tots aquells a qui les comunitats i els pobles han constituït en dipositaris del saber col·lectiu, en guardians de les seves creences o en personificacions dels seus déus. Pel compliment de les funcions que la societat els ha encomanat se'ls ha col·locat en situacions habitualment de poder. Tot sovint s'ha creat amb el temps una certa inèrcia, que ha portat a aquestes persones a extralimitar-se en la seva funció: la perllongació indefinida de la situació de poder en què se'ls havia col·locat, desfasant-se de la dinàmica real que els ha deixat enrera. (La qual cosa ha obligat a enderrocar-los: a extreure'ls de la situació de poder en què havien estat col·locats i els límits dels quals no van saber o voler reconèixer).

Aquelles persones, les del primer gènere, vivien sense diferenciar-se de manera perceptible dels altres. Ajudaven a una partera, suggerien una bona data per a començar un cultiu, proposaven una solució en cas de controvèrsies, ajudaven a contruir una casa... No prestaven serveis, en el sentit

modern de la paraula. Vivien, simplement, la seva pròpia vida, establint relacions de reciprocitat de les quals també n'eren beneficiaris.

Els guardians de la fe o el saber col·lectius, en canvi, basaven el compliment de la seva funció en la distància i la diferenciació que preniën respecte als seus fidels, súbdits o electors. L'ajut, protecció o direcció que havien de donar-los s'atorgava a petició expressa de l'interessat o bé com imposició sobre l'individu d'una norma col·lectiva establerta originàriament com a salvaguarda contra factors disolvents del grup. A canvi d'això, el grup havia d'ocupar-se d'ells, concentrant en les seves mans, a més a més de la fe o la sapiència col·lectiva, privilegis, facultats i instruments que permetessin la funció que se'ls hi atribuïa. La constitució de mites i ritus recolzà, primerament, l'organització d'aquestes distàncies i diferències i després va ser utilitzada per a fer possible extralimitar-se en elles.

Els primers professionals pertanyeren probablement a qualsevol d'aquests dos tipus de persones i convivien amb algunes d'elles. Havien tingut accés al saber de les primeres o al misteri de les segones. En algun moment, en les primeres fases de la implantació del modus industrial de producció, descobriren que l'activitat realitzada amb base a aquests sabers o misteris podia adoptar la forma d'un servei, o sigui, ser empaquetades com a mercaderia i per a més *inri* tenir un preu en el mercat. Per un llarg període, foren professionals sense títol. Amb el temps, en multiplicar-se, es va fer necessari que s'organitzessin per a regular la prestació del servei i el mercat corresponent. Això, alhora, exigí controlar la producció de professionals i combatre la competència deslleial dels no professionals. Per a la primera qüestió, van fer-se seu el dret exclusiu de la formació de professionals -els diplomes- i conseguiren que se'ls hi reservés legalment i institucional la facultat d'atorgar-los i d'exercir la professió. Per tot això, així com per enfrontar rivalitats i riscos propis de la vida professional, resultà indispensable organitzar-se en gremis, les primeres meses directives dels quals

varen estar habitualment constituïdes pels professionals sense títol que les havien donat forma.

Fa temps quedaren legalment integrats en el món dels gremis "originals". D'ells varen sorgir i seguiran sorgint els altres. Més enllà d'interessos facciosos, la partenogènesi gremial és un tret inherent a la vida professional. Això es deu, en part, als avantatges econòmics i a les polítiques que es deriven de la diversificació de les tècniques i les fórmules dels "serveis professionals".

Una vegada constituïts, en tot cas, els gremis professionals prenen la forma de mecanismes de producció de proteccions i beneficis per als seus membres: són instruments de salvaguarda del misteri de cada creença professional i assumeix la responsabilitat de practicar els rituals que permeten mantenir la fe en la utilitat de cada servei professional.

És un tret substantiu del professionalisme que la utilitat dels "serveis professionals" i la força i privilegis del gremi corresponent guarden entre si una relació inversament proporcional. Pot presentar-se com a llei que mentre menys útil sigui un gremi més importants seran els professionals que el formen.

Igualment, res millor per ampliar la força d'un gremi que un bon fracàs professional. Si s'ensorra un enorme pont, per exemple, el més adient serà formar una comissió d'enginyers i arquitectes - preferentment especialitzats en ponts- per a que dictaminin sobre la causa del fracàs. La comissió segurament arribarà a la conclusió indiscutible que la caiguda del pont va ser per causa de la insuficient intervenció de professionals especialitzats. D'aquí en endavant, els ponts que es construeixen quedaran subjectes a normes elaborades per aquests professionals. Es demanarà a altres que supervisin l'obra. Alguns altres s'incorporaran directament a la construcció, aportant a ella els seus "serveis". Altres quedaran a càrrec de la seva inauguració i manteniment, etc... Cada nou fracàs reforçarà inevitablement els privilegis dels professionals responsables d'ell.

A majors gran fracasos de la política econòmica, major força i importància dels economistes. Si la seva contribució a la gestació de la crisi és insuficientment clara, haurà d'encomanar-los la seva solució. Potser aleshores aconseguixin perllongarla.

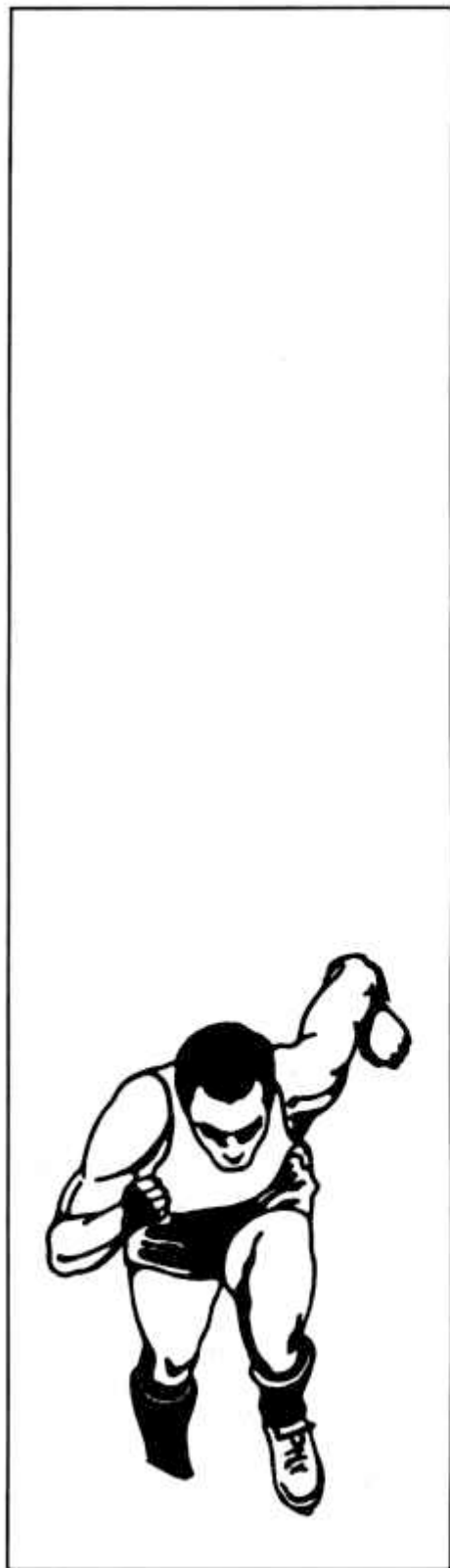
Per a curar els danys a la salut individual i col·lectiva causats pels professionals de la medicina, en les institucions on donen els seus serveis, es requerirà contractar altres professionals, a fi que estudiïn aquests problemes, preparin plans per a resoldre'ls i els portin a terme. Per aquesta via s'aconseguirà que creixin sense límits les seves institucions i espais d'activitat.

Per afrontar els problemes de nutrició creats per la generalització dels aliments inventats pels professionals de l'alimentació, serà necessari encarregar a altres professionals l'examen dels problemes de desnutrició, el disseny de les solucions pertinents i la invenció de nous aliments, els quals causaran, al seu lloc, nous problemes de nutrició, els quals exigiran...

En fi.

Estem, sens dubte, en un món governat pels professionals. Els interessats en governar o en disfrutar dels privilegis que disfruten els gremis professionals, han d'intentar, lògicament, l'adquisició del corresponent diploma i buscar la recomanació i apadrinament d'un destacat professional. Si no tenen aquesta possibilitat, els queda el recurs de fer servir el llenguatge dels professionals -malgrat no el dominin, i preferentment si no el dominen. Amb freqüència, aconseguiran ésser acceptats com a professionals si poden parlar com ells. Si, gràcies a la pràctica o a l'habilitat són suficientment professionals en el que fan i si a més a més aconseguen causar grans danys i inclús espectaculars als seus entorns físics o humans, probablement logran acreditació ràpida de la seva capacitat professional i el gremi reconeixerà tard o d'hora la seva contribució a l'enfortiment gremial.

Amb els professionals i sota la seva cura, estaran els seus fidels. Els naixeran: des d'aleshores s'ocuparan d'ells. Li faran men-

jar aliments preparats, precuinats, quasi bé premenjats. No els deixaran ser automòbils: moure's amb els seus propis peus i músculs, els transportaran en vehicles motoritzats - d'igual manera que un paquet entre els seus llocs de compra i de treball i fins als seus dormitoris prefabricats (habitualment anomenats habitatges industrialment construïts). Els hi vendran cultura, sexe i recreació, degudament embolicats per a ells. Els mantindran com a pacients d'una varietat de professionals ocupats de la seva "salut" i els exigiran la paciència de sopotar-los a tots, inclòs els que s'ocupin de la seva mort i el seu enterrament i de guiar el dol dels seus parents.

Mentrestant, els altres, els que a més a més de no ser professionals són infidels, els qui no s'interessen per governar els altres o obtenir privilegis o els que ho desitgen però no ho han aconseguit, el mateix que els que no han rebut el do de la fe, possiblement per no haver tingut accés a ells i estar mancats de tota atenció professional... els altres estaran fent la vida. S'ocuparan de si mateixos, de la seva salut, que sabran diferencial i distinta, com els somriures. Tindran una llar, que hauran concebut d'acord amb les seves necessitats per al descans, la creació i la recreació. No hauran d'assistir a cases de cultura perquè tindran la cultura en les seves cases. Hauran prescindit dels professionals i de les seves institucions per a poder viure. Per això, els hi serà cada cop més difícil entendre el llenguatge comú, predominant, els termes del qual -el dels professionals- hauran arribat a aconseguir l'estat pertinent: la carència de tota significació vital.

És possible que aquestes altres persones estiguin afrontant una dificultat pràctica per fer el que estan fent: les normes professionals tenen com a denominador comú la prohibició que s'executi qualsevulla activitat que no quedi sota la supervisió d'un professional. Els gremis professionals denunciaran aquestes activitats, practicades fora del seu control, i obtindran recolzament per a col·locar-les primerament en la il·legalitat i després per a combatre-les amb la força pública.

Tanmateix hi ha defenses. Els infidels, els que únicament s'ocupen de viure, formen encara la majoria en societats com la nostra. Poden oposar a la persecució la força del seu nombre, per a crear el descrèdit dels professionals. O sigui: poden circular evidències empíriques sobre la manca de fonament de tots els credos professionals. Si s'introdueixen en els espais adients les proves de les que ja es disposa sobre les fal·làcies i falsdats contingudes en el "misteri" que sustenta els suposats "sabers professionals", tot l'aparell institucional que els protegeix i explota volarà pels aires: no tenen més sustentament que la fe en la validesa i legitimitat d'aquests "sabers": l'hipotètic fonament es manté curiosament en la foscor només per evitar que es vegi la seva fragilitat.

Per a portar a terme aquesta operació subversiva de l'ordre professional constituït, la gent compta ara amb eines més poderoses que mai. Per una part, el propi professionalisme crea els seus anticossos: s'han produït i publicat nombrosos estudis professionals que mostren les debilitats del "saber professional" i la contraproductivitat de les seves institucions. Molts d'ells foren elaborats per professionals gelosos o rivals o per aquells que es varen apropar de bona fe a algun credo professional i quedaren desencantats en descobrir el caràcter fal·laç i mentider del "misteri" en què se sustentava. Per altra banda, la desprofessionalitza-

ció, que ha començat a estendre's, ja sigui per restriccions pressupostàries que impedeixen la contínua expansió de les institucions professionals per a l'absorció de tots els produïts, o bé per l'abandonament voluntari d'un exercici professional cada vegada més competitiu i alienable, comença a donar com a resultat, que en l'exèrcit dels infidels militin persones que es conceixen el "misteri" i que en comptes de seguir-lo conservant poden estar ansioses per revelar-lo. Els professionals "desocupats", per la seva voluntat o perquè ja no tenen cabuda en les institucions per a les quals foren produïts, són cada cop més; aviat excediran en nombre als que encara tenen "ocupació" en afers de la seva professió.

D'aquest modus, s'ha reduït un fenomen d'altra banda força interessant. El saber de la gent comença a juxtaposar-se al saber erudit dels "exprofessionals" fins a constituir, com deia Foucault, un "saber històric de lluita", que conté enormes potencialitats per al canvi. Homes i dones amb sòlids coneixements científics i tecnològics, que abandonaren les esferes institucionals de l'acadèmia o de les corporacions burocratitzades públiques o privades, s'han estat unint a aquells que posseeixen institucions o experiències acumulades sense haver-les formalitzat en termes professionals. Junts, estan enfrontant amb gran èxit els problemes que abans sotmetien als professionals, acumulant així les noves proves de la inefi-

càcia d'quests i de la contraproductivitat de les seves institucions.

Els efectes econòmics d'aquestes noves formes de comportament encara no s'aprecien en rigor, entre d'altres coses perquè les categories convencionals de l'anàlisi no permeten percebre-les. Però es tracta d'un fenomen de gran magnitud, a escala mundial. Alguns analistes pensen que abarca ja entre la quarta i la tercera part del "producte brut" en el Primer i Segon Móns: el comencen a denominar, el "treball fantasma". En l'anomenat Tercer Món abarca probablement la meitat o més de l'economia i la societat, perquè en ell, més que una novetat, és una reinvençió de pautes tradicionals.

Un dels efectes econòmics importants d'aquest comportament ultramodern, que ja s'ha deixat sentir sobre els aparells productius, és un canvi de la "demanda" de productes industrials. Per un cantó, estimula la indústria que s'ocupa de produir objectes que reforcen, en comptes d'anul·lar, l'aptitud general per a la subsistència: olles, bicicletes, brotxes, fil... De l'altre, posa en crisi les institucions dedicades a fer serveis professionals i les indústries que segueixen fabricant objectes que substitueixen el fer pel comprar en l'atenció de les necessitats. En això rau en part l'origen de la crisi actual, i és també l'opció generada per ella.

Aquests fenòmens no constitueixen una aparença o il·lusió, tot i que així ho semblen al saber establert. Romanen aliens a la discussió pública, però defineixen la vida quotidiana de la majoria de la gent, en tot el planeta, molt més que el modus industrial de producció. En certes societats, aquest ha creat processos virtualment irreversibles i està dominant cada cop més quasi totes les esferes de la vida de l'home comú. Inclòs en elles, nogensmenys, ha sorgit una vigorosa resistència que en certs cassos arriba a prendre la forma de moviments socials i fins i tot polítics. I a la resta del món, on habita la majoria de la població, el modus de vida propi de la societat industrial solament predomina en zones minoritàries: tot i que els seus danys i il·lusions recaiguin

sobre la majoria de la gent, no ha lograt abarcar-la. És cert que bona part d'ella pateix algun grau de frustració, la qual cosa estaria encobrint la secreta il·lusió d'assolir algun cop els anomenats "beneficis del desenvolupament", però es generalitza cada cop més a la convicció realista que no hi arribaran, ni ells ni els seus fills, la qual cosa impulsa projectes i accions que tenen de deixen inevitablement a dissoldre aquesta il·lusió.

La previsió predominant segueix anticipant un avenir de major professionalització i institucionalització de les societats, amb la burocratització global de la realitat econòmica i social que acompanya inevitablement a la tossuderia de creixement il·limitat del modus industrial de producció, que encara es postula com un ideal necessari i desitjable. Però no tots segueixen acceptant que aquesta sigui l'única opció. Un nombre creixent es mostra decidit a construir-se un altre avenir. I ho estan fent.

Els qui estan en això poden possiblement posar a prova una conjectura que dóna lloc a un clar optimisme. Radera de la careta del professional és possible sospitar, quasi sempre, l'existència d'un home o una dona que han aconseguit sobreviure al dur jou del professionalisme i que comencen a considerar que els seus privilegis no compensen les seves càrregues. Aquestes persones, alguna vegada atretes pel parany del poder, pel prestigi dels avantatges tradicionalment atribuït al professional o conduïdes a aquesta situació per inèrcies socials fora del seu control, poden prendre consciència del que passa. Això seria particularment probable si arriben a tenir contacte directe, sense intermediaris, amb aquesta forma de subversió de les institucions bàsiques de la societat industrial que la gent ha començat a practicar. Arribats a aquest punt, és molt possible que es decideixin a abandonar la carrera embogida dins de la qual estan inserits i considerin que també tenen dret a viure, simplement a viure. Aleshores, s'uniran als altres. I tots ens anirem a la platja.

Gustavo Esteva.

EL VALORS VERNACULARS

(1)

Ivan Illich

A finals dels anys setanta i a principis dels vuitanta, els moviments ecologistes i alternatius van rebre, no sense sorpresa, les reflexions d'Ivan Illich. Amb una lucidesa i un rigor inusuals Illich mostrava com les institucions modernes eren autèntics cavalls de Troia. L'escola, la salut en mans dels metges o els transports ràpids, més que resoldre la crisi l'agreuaven. El nucli del seu pensament apareixia formulat a La Convivencialidad: a la degradació ecològica hem d'afegir la degradació de les relacions socials quan la societat es lliura per complet a l'esfera del Mercat, quan creiem que l'home és un feix de necessitats que només poden satisfer-se amb un consum creixent i il·limitat de mercaderies.

Els seus llibres removien els nostres mites i despertaven la inventiva social. Malauradament no va haver cap editorial peninsular interessada en continuar difonent el pensament d'Illich. Les primeres edicions a l'editorial Barral només es troben en algunes biblioteques i dels llibres que han continuat desmuntant els mites del desenvolupament occidental, cap d'ells ha estat publicat, exceptuant el H₂O y las aguas del olvido, publicat recentment a l'editorial Càtedra. Tanmateix les seves traduccions al castellà es poden demanar a l'editorial mexicana Joaquín Mortiz (Cl. Insurgentes 1162 Col. del Valle, 03100 Mexico D.F. México).

L'assaig que publiquem a continuació forma part del seu llibre sobre el Treball Fantasma i dona un altre caire a aquesta efemèride del Cinquè Centenari. Fa cinc-cents anys no només un grup d'uropeus va ensopegar un nou continent sinó que es va donar un pas decisiu per expropiar a la gent d'un dels seus béns comunals més importants: la seva parla viva.

At the end of the seventies, beginning of the eighties, the ecological and alternative movements received, not without surprise, reflections from Ivan Illich. With unusual clarity and precision, Illich demonstrated how modern institutions were authentic horses of Troy. Education, health in hands of doctors, or fast transport, instead of solving the crisis, worsen it. The nucleus of his thought appears expressed in Cohabitation: to ecological degradation, we have to add the degradation of social relations when society is free to consume, where we believe that man is a mound of needs which can only be satisfied by a growing and unlimited consumption of goods. His books have stirred up our myths and awakened our social creativity. Unfortunately, no publishing house of Spain was interested in continuing to publish Illich's thoughts. The first editions of the publishers Barral can only be found in some libraries, and of the books which have continued to erase myths from western development, none of them have been published except H₂O and the waters of oblivion, recently published by the publishers Càtedra. However, their translation into Spanish can be ordered from the Mexican publishers, Joaquín Mortiz (C. Insurgentes 1162 Col. del Valle 03100 Mexico D.F., Mexico).

The essay we publish here is taken from his book on the Phantom Work and gives another outlook to this Fifth Centenary anniversary. Five hundred years ago not only a group of Europeans came across a new continent, but they took a decisive step to expropriate one of the most important community assets from the people: their own language.

Fine de la sepdekaj jaroj kaj komence de la okdekaj, la ekologiaj kaj alternativaj movado, ricevis, ne sen surprizo, la pripensojn de Ivan Illich. Kun klarpenso kaj rigoro ne oftaj Illich montris kiel la modernaj institucioj estis veraj Trojo-ĉevaloj. La lernejo, la sano kontrolita de la kuracistoj au la rapidaj transportoj, anstataŭ solvi la krizon ĝin malbonigas. La kerno de lia penso aperis en "La Convivencialidad": al la ekologia degenero ni devas aldoni la degeneron de la sociaj rilatoj, kiam la socio komplete sin jetas en la konsummerkaton, kiam ni kredas ke la homo estas bezonplena kion oni povas plenumi nur per kreskanta kaj senlima konsumado de varoj.

Liaj libroj skuis niajn mitojn kaj vekis la socian kreemon. Bedaurinde neniu iberia eldonejo pretis daŭre diskonigi la penson de Illich. La unuajn eldonojn de la eldonejo "Barral" oni trovas nur en kelkaj bibliotekoj kaj pri la libroj kiuj daŭre malkonstruas la mitojn de la okcidenta evoluo, neniu el ili estis eldonita, escepte de H2O kaj la akvoj de la forgeso, ĵus eldonita far la eldonejo "Càtedra". Ĝiaj kastillingvaj tradukoj estas mendeblaj de la meksikia eldonejo: Joaquín Mortiz C/. Insurgentes, 1162 Col. del Valle, 03100 Mexico D.F. Mexico). La eseon kiun ni sekve aperigas trovigas en lia libro pri la Fantoma Laboro kaj ĝi prezentas alian aspekton pri la evento de la Kvina Jarcento. Antaŭ kvincent jaroj grupo de eŭropanoj ne nur trovis novan kontinenton sed oni faris decidan pason por la forpreno al la tieaj logantoj pri unu el liaj plej gravaj komunaj posedaĵoj: ilia vivanta lingvo.

Allò que no s'ha de fer és tabú; allò impensable és un tabú de segon grau. Tota societat divideix l'entorn en aliment, verí i coses incomedibles. Menjar porc ofèn el jueu; ell mai somiaria en menjar begònies. Ni tan sols es qüestiona llur puresa ritual. Nogensmenys, per al mexicà de Tilzapota, constitueixen una llaminadura. N'he tingut recentment la prova en trobar les meves begònies decapitades pel visitant mexicà que havia deixat uns moments sol en el jardí.

Les qüestions, també, es divideixen en legítimes, il·legítimes i "no plantejables". No és que aquestes darreres no estiguin fonamentades -es pot apreciar el gust de les begònies- però qui les suscita s'arrisca a ser acusat d'intolerable pressumpció.

La distinció entre valors vernaculars i valors industrials prové d'aquest ostracisme. Amb aquest assaig, em proposo situar aquesta distinció en el nivell de la discussió admissible.

Des del 1973, la celebració anual del Yom Kippour ens recorda la guerra que va desencadenar la crisi energètica. Però un efecte més durable d'aquesta guerra serà el seu impacte sobre el pensament econòmic. És des d'aleshores que els economistes s'han posat a menjar porc, a violar un tabú que estava implícit en l'economia clàssica. Certament, reconèixer que en tota economia avançada -sens dubte més en Itàlia o Polònia que a França- el treball i el mercat negres estan en ràpida expansió, no constitueix per a ells cap infracció. El mercat és negre perquè escapa del fisc, no pas de la llei del mercat. Però els economistes van més lluny. Afegixen al producte nacional

brut (PNB) béns i serveis pels que no existeix preu de venda ni contrapartida salarial. Se succeeixen per anunciar la bona nova que, en les societats avançades, un terç, la meitat o inclús els dos terços de tots els béns i serveis són produïts fora del mercat, legítim o negre: pels treballs domèstics, els estudis personals, els transports quotidians, les compres i altres activitats no retribuïdes.

Els economistes només poden operar en els camps que són capaços de mesurar. Per a mesurar quelcom no mercantil els cal una nova unitat. Allí on el diner no és la moneda, són necessaris conceptes *suig generis*. Però les noves eines han de tenir una correlació amb les velles, sinó la ciència econòmica estaria desarmada. Píguo distingia una d'aquestes eines en el *shadow-price*, el "preu fantasma": és l'avaluació monetària d'un bé o d'un servei actualment obtingut sense contrapartida monetària. El que no està pagat, i potser inclús el que no té preu, rep així dret de ciutadania en el regne de la mercaderia, accedeix a un camp que es pot estructurar burocràticament, gestionar, tornar-se operatiu. Allò no pagat prové des d'aleshores d'una economia fantasma i està en correlació amb el proveït amb diner pels hipermercats, escoles, hospitals, de la mateixa manera que estan en correlació l'ona i la partícula -els electrons són intel·ligibles si no s'estudien juntes les dues teories.

L'anàlisi rigorós revela que aquesta economia amagada, reflecteix l'economia ordinària. Els dos camps estan en sinèrgia i cadascun constitueix un tot. L'economia submergida ha posat en marxa una gamma completa d'activitats paral·leles, a l'ombra

del regne il·luminat on els salaris, els preus, les necessitats i els mercats no han parat de ser dirigits més estretament a la mesura que augmentava la producció industrial.

Així, comprovem que el treball domèstic d'una dona moderna és tan radicalment nou com el treball assalariat del seu marit; la substitució per plats preparats dels aliments cuinats a casa és tan nova com la definició de les necessitats fonamentals en termes que coincideixin amb els productes de les institucions modernes.

He assenyalat en un altre lloc que la nova competència de certs economistes, que els permet analitzar aquesta zona fosca, és més que una extensió de llur anàlisi econòmica clàssica - és el descobriment d'una nova terra que, com el mercat industrial, no ha aparegut en la història fins als dos darrers segles. Estic entristit per aquests economistes que no comprenen el que fan. El seu destí és tan llastimós com el de Cristòfol Colom. Dotat de la brúixola, de la nova caravel·la construïda per a seguir la ruta oberta per la brúixola, i del seu olfacte de navegant, va aconseguir arribar a una terra desconeguda. Però va morir sense saber que va descobrir un hemisferi, fermament convençut d'haver trepitjat les Índies.

En un món industrial, el camp de l'economia submergida és comparable a la cara oculta de la Lluna, que s'explora també per primera vegada. I aquesta realitat enterament industrial és alhora complementària d'un camp independent que jo anomeno la realitat vernacular, el camp de la subsistència.

Segons les definicions econòmiques clàssiques del segle XX, tant l'economia submergida com el domini vernacular són fora del mercat, ja que no estan pagades. Se les inclou, generalment, dins de l'anomenat sector informal. I se les considera indistintament com a contribucions a la "reproducció social". Però l'error tot sovint comés és confondre el complement no retribuït del treball assalariat - complement que, en la seva estructura, és característic de les societats industrials i només d'elles - amb una supervivència de les activitats de subsis-

tència, les quals són característiques de les societats vernaculars i poden continuar existint en una societat industrial.

Nogensmenys, es comença a observar certs canvis d'actitud. La distinció entre l'economia de mercat i la seva ombra es torna menys marcada. La substitució dels productes mercantils en les activitats de subsistència no està necessàriament considerada com un progrés. Les dones pregunten si el consum "gratuït" que acompanya el manteniment de la seva llar és un privilegi o si estan, en realitat, obligades a un treball degradant per les estructures dominants del consum obligatori. Els estudiants pregunten si van a classe per aprendre o per cooperar al seu propi embrutiment. Cada cop més el consum imposa una tasca que eclipsa el benestar que prometia.

L'elecció entre un consum hiper-utilitari de mà d'obra, eventualment menys inhumà i menys destructiu, millor organitzat, i formes modernes de subsistència, es planteja personalment a un nombre creixent d'individus. Aquesta elecció correspon a la diferència entre una economia submergida que augmenta i la tornada al domini vernacular. Però aquesta elecció és precisament l'angle mort irreductible de l'economia, tan inacceptable com la ingestió de begònies. El recurs a qualsevol altre domini pot ajudar a dissipar parcialment la foscor. Em proposo aclarir aquesta qüestió tot estudiant la parla quotidiana. Deduiré la naturalesa econòmica d'aquesta parla en la societat industrial per contrast amb la seva homòlega dels temps preindustrials.

Com vaig a mostrar, aquesta distinció troba el seu origen en un aconteixement poc conegut que va esdevenir a finals del segle XV a Espanya(sic).

CRISTÒFOL COLOM, TROBA EL ROSSINYOL.

El 3 d'agost del 1492, a l'albada, Cristòfol Colom es va fer a la mar a Palos. La prope- ra Càdis, molt més important, estava aquell any colapsada: era l'únic port des d'on els jueus estaven autoritzats a partir. Un cop reconquerida Granada, la lluita contra l'islam va acabar i, per tant, els serveis dels

jueus esdevien inútils. Colom volia arribar a Cipango, segons el nom donat a Catay (Xina) durant el curt i ja allunyat reïne de Tamerlan. Segons els seus càlculs, un grau de latitud equivalia a quaranta-cinc milles. Situava l'extrem oriental d'Àsia a dos mil quatre-cents milles a l'oest de les Canàries (es a dir, vers les Antilles, en la mar dels Sargassos). Havia reduït l'oceà a distàncies franquejables pels vaixells que ell podia governar. Colom portà un intèrpret àrab per tal de poder parlar amb el gran Khan. Partí per a descobrir una ruta, de cap manera un nou món ni un nou hemisferi.

Nogensmenys, el seu projecte era molt irracional. Certament, en aquest inici del Renaixement, cap home instruït dubtava que la terra fos un globus -per a uns, situat en el centre de l'univers, per a d'altres, girant sobre la seva esfera. Però ningú, a partir dels càlculs d'Eratòstenes, havia subestimat tant el seu tamany com Colom. L'any 255 a.C., Eratòstenes de Cirene havia calculat en cinc-cents milles la distància entre la gran biblioteca d'Alexandria (de la qual n'era "conservador en cap") i Siena (lloc actual de la presa d'Assuan). Va prendre com a unitat de mesura la marxa remarcablement regular de la caravana, de l'albada al crepuscle. Havia observat que el dia del solstici d'estiu, els raigs del sol queien verticalment a Siena, mentre que a Alexandria tenien una inclinació de set graus. Calculà a partir d'aquestes dades la circumferència de la Terra, de la qual va donar una mesura relativament exacta de prop del cinc per cent.

Quan Colom va sol·licitar el recolzament de la reina per a la seva empresa, la sobirana va demanar avaluar la seva plausibilitat al savi Talavera.. Una comissió d'experts va concloure que la via d'Orient per l'oest mancava de fonaments sòlids. Segons fonts amb autoritat, l'afer era incert, si no impossible. El viatge projectat durava tres anys; es dubtava inclús que el nou vaixell, la caravel·la -concebuda per a les exploracions llunyanes- pogués tornar. Els oceans no eren ni tan petits ni tan navegables com suposava Colom. Era difícil creure que Déu hagués permès que terres deshabitades,

vertaderament riques, romanguessin desconegudes pel seu poble durant tants segles. La reina va donar la seva negativa a Colom; es fonamentava en la raó i la competència dels seus buròcrates. Després, sota la fervorosa influència dels franciscans, es desdíf de la seva primera decisió i firmà les seves "estipulacions" amb Colom. Ella, que havia perseguit l'Islam d'Europa no podia desanimar el seu almirall que volia fer arribar la Creu més enllà delsoceans. I, com veurem, aquesta decisió d'una conquesta colonial de l'altre cantó del mar implicava una nova guerra sobre terres d'Espanya; la invasió del domini vernacular del seu poble, el desencadenament d'una guerra de cinc segles contra la subsistència, de la qual no comencem fins avui a mesurar els seus estralls.

Durant cinc setmanes, Colom navegà per aigües conegudes. Va fer escala a Canàries per a reparar el timó de la Pinta, reemplaçar la vela llatina de la Niña i tenir una misteriosa intriga amb Doña Beatriz de Peraza. El 10 de setembre, dos dies després de la seva sortida de les Canàries, va trobar els vents de l'est, alisis, pels que apostà i el feren atravesar ràpidament l'oceà. A l'octubre, divisà una terra l'existència de la qual no sospitaven ni ell ni els consellers de la reina. Consigna en el seu diari, el 13 d'octubre de 1492, una bella descripció del cant del rossinyol que el va acollir a Santo Domingo, quan aquest ocell no existia a l'illa. Colom era i restà *gran mariner* y *mediocre cosmógrafo*. Fins el seu últim dia

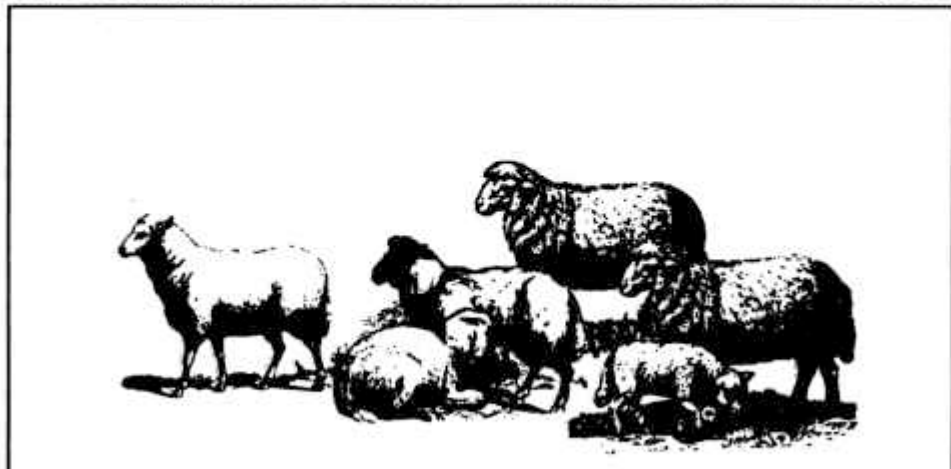
va estar convençut d'haver trobat el que buscava: un rossinyol espanyol en les costes de la Xina.

NEBRIJA CONSTRUÍ L'INSTRUMENT: EL 18 D'AGOST DEL 1492.

Passem ara de la cosa normalment coneguda a l'anormalment ignorada - de Colom, directament associat, amb 1492, a Elio Antonio de Nebrija, quasi oblidat menys Espanya. Mentre que Colom navega al sud-oest en aigües portugueses ja conegudes, a Espanya es proposa a la reina la construcció fonamental d'una realitat social nova. Mentre Colom navega vers terres estrangeres per a buscar allò familiar - or, persones, rossinyols- a Espanya Nebrija preconitza reduir els súbdits de la reina a un tipus de dependència totalment nou. Li ofereix una nova arma, la gramàtica, la qual serà utilitzada per un gènere nou de mercenari, *el letrado*.

Amb gran emoció vaig tenir a les meves mans la *Gramática castellana* de Nebrija - un *in-quarto* de cinc llibretes compost en caràcters gòtics. L'epígraf està imprès en vermell i una pàgina blanca precedeix la Introducció:

"A la muy alta e assi esclarecida princesa doña Isabela la tercera deste nombre Reina i señora natural de españa e las islas de nuestro mar. Comienza la gramática que nuevamente hizo al maestro Antonio de Nebrija sobre la lengua castellana, e pone primero el prólogo. Léelo en buena hora". La que ha reconquerit Granada rep una

súplica semblant a moltes altres. Però, a diferència de la demanda de Colom, que volia una subvenció per a traçar una nova ruta vers la Xina de Marco Polo, la de Nebrija apressa la reina a envair un nou domini en els seus propis territoris. Ofereix a Isabel una eina per a colonitzar la llengua parlada pels seus súbdits; vol que imposi al poble la substitució de la seva pròpia parla per la llengua d'ella.

L'IMPERI NECESSITA DE LA LLENGUA COM A COMPLEMENT.

Traduiré i comentaré extractes de la introducció de sis pàgines de la gramàtica de Nebrija. Recordem la data de publicació que porta la *Gramàtica Castellana* impresa a Salamanca: 18 d'agost, o sigui, exactament quinze dies després de l'embarcament de Cristòfol Colom:

"La meua il.lustre Reina. Cada cop que medito sobre els testimonis del passat que han estat conservats gràcies a l'escriptura, se m'imposa la mateixa conclusió. La llengua sempre ha estat complement de l'imperi, i ho continuarà sent per sempre més. Neixen junts, creixen i floreixen junts, i junts decauen".

Per a entendre el que la llengua significava per a Nebrija, s'ha de saber qui era. Antonio de la Cala (que anava a prendre poc després el nom de la seva vila nadiua, Nebrija o Lebrija) un convers, és a dir, un descendent de jueus convertits, decidí als dinou anys que el llatí, si més no en la península Ibèrica, s'estava corrompint fins el punt en què se'l podia anomenar mort per abandonat. Espanya romaní així, sense llengua digna d'aquest nom. Les llengües de les Escriitures -le grec, el llatí, l'hebreu-eren clarament diferents a la parla del poble. Nebrija va anar aleshores a Itàlia, on va conèixer el llatí menys corrupte. Quan va retornar a Espanya, el seu contemporani Hernan Núñez va escriure que era com un Orfeu treien a Eurídice dels inferns. Durant els següents vint anys, Nebrija es va consagrar al renaixement de la gramàtica i de la retòrica clàssiques. El primer vertader llibre imprès a Salamanca va ser la seva gramàtica llatina (1482).

Havia arribat a la quarantena i començava a envellir -com ell mateix ho diu- quan descobrí que podia fabricar una llengua a partir de les parles que trobava diàriament a Espanya -construir, sintetitzar químicament un llenguatge. Va escriure aleshores la seva gramàtica espanyola, la primera del gènere per a una llengua europea moderna. El convers es basa en la seva formació clàssica per a estendre la categoria jurídica de *consuetudo hispaniae* al regne de la llengua. Alhora que, en tota la península Ibèrica, multituds que parlen deiverses llengües s'a'leguen en els programes contra els jueus intrusos, el convers cosmopolita ofereix els seus serveis a la Corona proposant-li la creació d'una llengua que primarà arreu on l'espasa pugui portar-la.

Nebrija va crear dues obres normatives, ambdues al servei del règim de la reina. Composà, en principi, una gramàtica. Les gramàtiques no eren pas cap novetat. Tot i que Nebrija ho ignorava, la més perfecta de totes tenia ja dos mil.lenis: la gramàtica del sànscrit de Panini. Aquesta tendia a descriure una llengua morta que no havia de ser ensenyada només que a uns quants. Tal era l'onjectiu dels gramàtics pràkrits de l'Índia, i dels gramàtics llatins o grecs a l'Occident. Tanmateix, l'obra de Nebrija tendia a ser una eina de conquesta a l'estranger i, a l'interior, arma per a posar fi a la parla "espontània".

Mentre treballava en la seva gramàtica, Nebrija va crear també un diccionari que ha quedat per sempre més com la millor font de l'espanyol antic. Les dues tentatives modernes per a superar-lo han fracassat. Començat el 1947, el *Tesauro Lexicografico* de Gili Gaya no ha passat de la lletra E, i el *Tentative Dictionary of Medieval Spanish* de R.S. Boggs roman, des del 1946, com un esborrany tot sovint copiat. El diccionari de Nebrija va aparèixer un any després de la seva gramàtica i ja testimonia el Nou Món -s'hi troba el primer americanisme: *canoa*.

EL CASTELLÀ HA SORTIT DE LA INFANTESA

És remarcable el que expresa Nebrija so-

bre el castellà:

"El castellà ha passat per la seva infantesa en el temps dels jutges i dels Reis de Castella i Lleó; Ha crescut vigorosament sota Alfons el Savi. És aquest rei qui ha fet redactar en la nostra llengua castellana el codi de lleis, la història general, i traduir diversos llibres del llatí i de l'àrab".

Alfons el Savi, o l'Asenyat (1221-1284) va ser, efectivament, el primer monarca europeu que va fer servir la llengua vulgar o vernàcula dels escribes com a llenguatge de la seva cancelleria. Volia demostrar amb això que no era un rei llatí. Com un califa, ordenà als seus cortesans emprendre peregrinacions a través dels llibres musulmans i cristians, i de transformar-los en tresors, els quals, justament en raó de llur llengua, constituïrien una preciada herència per a deixar al seu regne. Es va trobar amb què la majoria dels seus traductors eren jueus de Toledo. I aquests jueus -la llengua dels quals era el castellà vell- preferien traduir els textos orientals en llengua vernàcula més que en llatí, que era la llengua sagrada de l'Església.

Nebrija fa observar a la reina que Alfons havia deixat un seriós conjunt de textos en espanyol antic; a més a més, havia contribuït a la transformació de la parla vernàcula en una vertadera llengua en fer-la servir per a la legislació, la història i les traduccions dels clàssics. I prossegueix:

"La nostra llengua ha acompanyat els soldats que hem enviat a l'estranger per establir el nostre domini. S'ha extès per Aragó, Navarra, fins i tot Itàlia... així les peces i els troços d'Espanya han estat reunits i units en un sol reialme".

Nebrija recorda a la reina que hi ha un nou pacte possible entre l'espasa i el llibre. Proposa una aliança entre dues esferes, ambdues en el si del regne secular de la Corona, una aliança distinta del pacte medieval entre emperador i papa, que havia estat una aliança entre la cosa secular i la religiosa. Proposa un pacte, no entre l'espasa i el clergat -cadascú sobirà en la seva pròpia esfera-, sinó entre l'espasa i els experts, unint la màquina de la conquesta exterior amb un sistema de reducció científica de la

diversitat en tot el regne. I sap molt bé a qui es dirigeix: l'esposa de Ferran d'Aragó, una dona que en una ocasió va glorificar com la més lúcida de tots els homes (*sic*). No ignora que ella llegeix per al seu propi delit Ciceró, Sèneca i Titus-Livi, i que està dotada d'una sensibilitat que uneix el físic i l'espiritual en allò que ella mateixa anomena "el bon gust". Segons els historiadors, va ser, la primera en fer servir aquest terme. Amb Ferran, intentà posar ordre en la caòtica Castella que havien heretat; junts varen crear institucions governamentals "renaixents", institucions capaces de fer neixer un estat modern, i alhora, quelcom millor que una nació de buscaraons.

I Nebrija els fa valer un concepte que, encara avui dia, es puixant en espanyol: *armas y letras*. Parla del matrimoni de l'imperi i de la llengua al sobirà que, recentment -i per un període bastant curt- ha arrabassat a l'Església la Inquisició, a fi de fer-ne un instrument secular del poder reial. La monarquia va fer servir la Inquisició per aconseguir un domini econòmic sobre els grans i substituir en els consells del regne els nobles per *letrados* de Nebrija. Va ser aquesta monarquia la que va transformar els antics cossos consultius en organitzacions burocràtiques de funcionaris -institucions que no tenien més vocació que executar les decisions reials. A més a més, amb el cerimonial àulic dels Habsburg, aquestes secretaries o ministeris d'"experts" anaven a veure assignar-se a les processons i a les recepcions un paper ritual com no s'havia conegut en cap altra burocràcia secular des de Bizanci.

LA LLENGUA, DES D'ALESHORES, NECESSITA MESTRES.

Molt hàbilment, l'argumentació de Nebrija recorda a la reina que una nova unió entre *armas y letras*, complementària de la de l'Església i l'Estat, es essencial per a reunir i lligar les parcel·les disperses d'Espanya en un regne absolut unitari.

"La forma i la unitat d'aquest regne seran tals que els segles no les podran desfer. Ara que l'Església ha estat purificada i

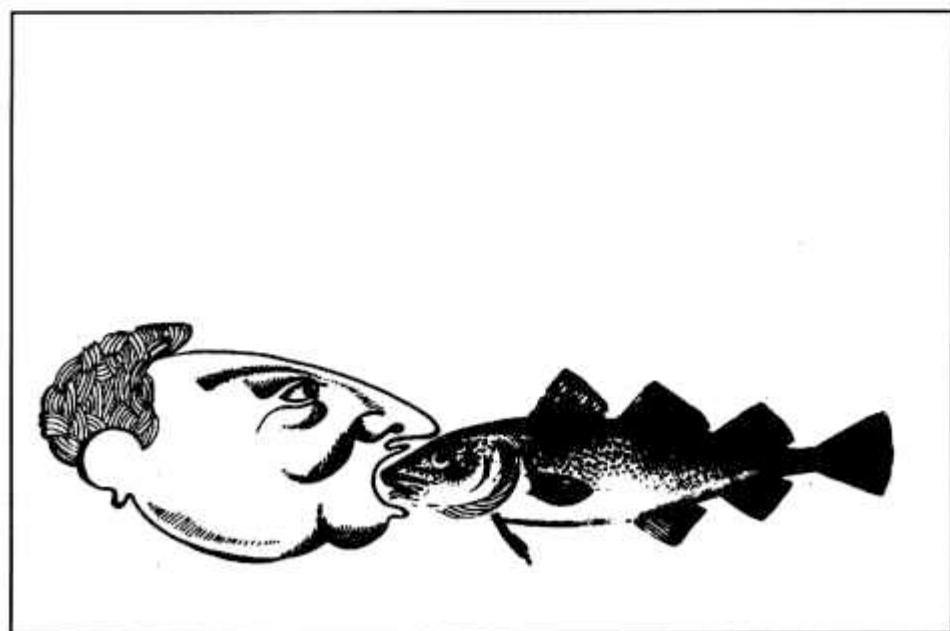
d'aquesta manera ens hem reconciliat amb Déu (pensa en l'obra del seu contemporani Torquemada?), ara que els enemics de la Fe han estat sotmesos per les nostres armes (al.lusió a l'apogeu de la Reconquesta), ara que són promulgades lleis justes, que ens permeten a tots viure en igualtat (potser pensa en les Hermandades), no hi ha altra florida que la de les arts pacífiques. I d'entre les arts, les primeres són les de la llengua, que ens distingeixen de les bèsties salvatges; la llengua que és l'únic tret particular de l'home, el mitjà d'un tipus de comprensió que només és superat per la contemplació". Aquí entenem clarament l'adjuració de l'humanista al príncep, en suplicar-li de defensar el domini dels cristians civilitzats contra el dels salvatges. La incapacitat de l'home salvatge per a parlar pertany al mite del Salvatge arreu on el trobem en l'Edat Mitja; en un món moralment ordenat, ésser salvatge és ser incoherent o mut, pecador i maleït. Abans, el pagà havia de ser cridat a l'Església pel baptisme; ara, ho és pel llenguatge. La llengua, des d'aleshores, necessitarà mestres.

UNA LLENGUA RODAMÓN, INDISCIPLINADA.

Nebrija passa aleshores a la demostració:

"Fins avui, aquesta llengua nostra s'ha mantingut ravalera, indisciplinada, i per això ha canviat molt en pocs segles. Si haguéssim de comparar el que parlem avui en dia amb la llengua parlada fa cinc-cents anys, constataríem una diferència i una diversitat que no podrien ser més grans si es tractés de dues llengües estrangeres l'una respecte de l'altra".

Nebrija descriu l'evolució i el creixement, amb el pas del temps, de les llengües vernàcules, de la *llengua vulgar*. Aquesta llengua que evoca, és la parla "espontània" de Castella, diferent de la d'Aragó i de la de Navarra -regions on la recent introducció del castellà va ser deguda als soldats- però igualment distinta del vell castellà, en la que els monjos i els jueus d'Alfons havien traduït els clàssics grecs a partir de les seves versions àrabs. En el segle XV, la gent sentia i vivia la seva llengua d'altre modus que en els nostres temps. L'estudi de Menéndez Pidal sobre la llengua de Colom ens ajuda a entendre aquest fet. Cristòfol Colom, comerciant de teixits de Gènova, va parlar primerament el genovès, un dialecte encara avui dia no determinat. Va aprendre a redactar les seves cartes comercials en llatí, però un llatí força bàrbar. A Portugal, on l'havia llençat un naufragi,

es va casar amb una portuguesa i va oblidar més o menys el seu italià. Parlava el portuguès però mai va saber escriure'l. Durant els nou anys que va passar a Lisboa s'expressà per escrit en espanyol. Però mai va fer servir la seva brillant intel·ligència per aprendre bé l'espanyol, que sempre escribia amb un estil híbrid fortament tenyit de portuguès. El seu espanyol no és castellà, sinó que usa força paraules senzilles recollides en tota la península. Tot i certes monstruositats sintàctiques, fa servir aquesta llengua de forma vivaz, expressiva i precisa.

Així, Colom escribia en dues llengües que no parlava, i en parlava moltes altres. No sembla, en absolut, que això pogués constituir un problema per als seus contemporanis. Però també és veritat que als ulls de Nebrija no es tractava pas de llengües.

LA PARLA LLIURE, SENSE PRECEPTES, TROBA UN NOU ALIAT EN LA IMPREMTA...

Continuant desenvolupant l'objecte de la seva súplica, introdueix l'element clau del seu argument: *la lengua suelta y fuera de regla*, la parla lliure, sense preceptes, amb la que s'expressa de manera quotidiana la gent, i fa servir per viure la seva vida, aquesta parla popular perjudica la Corona. D'una realitat històrica sense complicacions, en fa un problema per als arquitectes d'un nou règim: l'estat modern.

"Majestat, la meua constant aspiració ha estat veure la nostra nació enaltida, i fornir els homes de la meua llengua de llibres dignes de llur oci. Actualment, malgasten llur temps amb contes i històries plenes de mentides i d'errors".

Per fixar el llenguatge, Nebrija proposa impedir a la gent que perdi el temps amb la lectura frívola, *"cuando la imprenta aun no informaba la lengua de los libros"*. I no és l'únic, a finals del segle XV, en preocupar-se de la "pèrdua" del temps d'oci, fet possible per la invenció del paper i la dels caràcters mòbils. Vint-i-nou anys més tard, Ignasi de Loyola, durant la seva convalescència (una canonada en el setge de Pamplona li havia trencat una cama) va

pensar que havia perdut desartrosament la seva joventut. Als trenta anys, creia que les vanitats del món havien omplert la seva vida, tot havent fet servir el seu oci sobretot en la lectura de vil literatura vernàcula.

...I CAL ATURAR-HO

Nebrija predica la uniformització d'una llengua viva en interès de la seva forma escrita. És un argument igualment sostingut en el nostre temps, però amb una altra finalitat. Els nostres contemporanis estimen que la uniformització de la llengua és una condició necessària per a l'ensenyament de la lectura, indispensable per a la disseminació dels llibres impresos.

El 1492, Nebrija fa valer un argument invers: l'emociona el veure que gent que parlen dotzenes de llengües vernàcules distintes s'han convertit en víctimes d'una epidèmia de lectura. Perden llur oci, llur temps, amb llibres que es difonen fora de tot control burocràtic possible.

Un manuscrit era tan apreciat i rar que sovint les autoritats podien fer desaparèixer l'obra d'un autor apoderant-se literalment de tots els exemplars. Els manuscrits podien, eventualment, ésser extirpats d'arrel.

Però no passa el mateix amb els llibres. Inclús amb les petites tirades de dos-cents fins a menys de mil exemplars -típics de la primera generació de la impremta- serà impossible confiscar una edició en la seva totalitat. Els llibres impresos exigiran la imposició d'una censura per mitjà d'un *Índex de llibres prohibits*. Només es podrà proscriure els llibres, no pas destruir-los. Però Nebrija formula la seva proposició més de mig segle abans de la publicació de l'Índex (1559). I vol controlar la producció de llibres de forma més severa que no pas ho intentarà fer més tard l'Església per mitjà de la prohibició. El que ell intenta és substituir el vernàcle del poble per la llengua del gramàtic. L'humanista proposa la normalització del llenguatge parlat per tal de prendre al domini vernàcul la nova tècnica de la impremta -impedir a la gent imprimir i llegir en les diverses llengües que fins aleshores es limitaven a parlar. Per

aquest monopoli sobre una llengua oficial i ensenyada té la intenció de suprimir la lectura vernàcula, lliure, no ensenyada.

LA LLENGUA VERNACLA, ALIADA A LA IMPREMTA, POSARIA EN JOC L'ESTAT.

Per COMPRENDRE tot l'abast de l'argument de Nebrija -segons el qual l'ensenyament obligatori d'una llengua nacional normalitzada és necessària per tal d'impedir a la gent de lliurar-se a lectures lleugeres que els ofereixen un plaer de mala qualitat-, s'ha de recordar l'estatut que tenia la impremta a l'època. Nebrija havia nascut abans de la creació dels caràcters mòbils -tenia tretze anys quan els primers van entrar en ús. La seva vida d'adult coincideix amb els incunables. La impremta tenia vint-i-cinc anys quan publicà la seva gramàtica llatina, i trenta-cinc a la publicació de la seva gramàtica espanyola. Nebrija podia rememorar l'època anterior a la impremta com jo recordo la d'abans de la televisió. Per una coincidència, aquest text de Nebrija que comento va ser publicat l'any de la mort de Thomas Caxton. I l'obra de Caxton en dona llum sobre el llibre vernacle.

Thomas Caxton era un comerciant de teixits anglès que vivia a Flandes. Es va fer traductor, després treballà com a impressor per aprendre l'ofici. Després d'haver publicat alguns llibres en anglès, es va emportar la seva impremta a Anglaterra el 1476. A la seva mort, el 1491, havia publicat quaranta traduccions en anglès i pràcticament tot el que existia com a literatura vernacle anglesa, exceptuant -notable excepció- *Pere el llaurador* de Langland. Tot sovint m'he preguntat si no va rebutjar publicar aquesta important obra perquè hauria fet la competència a un dels seus títols més demanats: *The Art and Crafte to Knowe Well to Dye*. Aquest volum, sortit de la seva impremta de Westminster, pertany a la primera sèrie dels manuals d'autoaprenentatge. Tot el que calia saber per a comportar-se bé en una societat instruïda i cortesa, tot el que calia fer per a comportar-se de forma honesta i devota, es trobava consignat en petits *in-folio* i *in-quarto*, impresos en elegants

caràcters gòtics: instruccions sobre tot, de la forma de fer servir el ganivet a la de conversar, de l'art de plorar, al de jugar als escacs i al de morir. Abans de l'any 1500, havien aparegut alguns centenars d'edicions d'aquesta última obra. Aquest manual ensenya com preparar-se per a morir amb dignitat i sense la intervenció d'un metge o d'un capellà.

Els primers llibres publicats en llengües populars eren de quatre categories: literatura vernacle, indígena; traduccions del francès i del llatí; obres de pietat; i des d'aquell moment, manuals "pràctics" que tornaven supèrflus els mestres.

D'una altra mena eren els llibres impresos en llatí: manuals, rituals i obres jurídiques - llibres al servei dels "professionals": clerques i mestres. Des del començament, els llibres impresos van ser de dos classes: els que els lectors escollien ells mateixos per al seu propi fruit, i els que els eren imposats per al seu bé.

S'estima que abans del 1500, més de mil set-cents imprentes, en prop de tres-centes ciutats d'Europa, havien publicat un o més llibres. Van aparèixer prop de quaranta mil obres en el transcurs del segle XV, totalitzant uns quinze o vint milions d'exemplars.

Al voltant d'un terç van ser publicats en les diverses llengües vernacles d'Europa.

És precisament d'aquest tipus de llibres impresos que es preocupa Nebrija.

* EL SI DE L'ALMA MATER.

* EL CONTROL BUROCRÀTIC COM A PEDRA FILOSOFAL.

* L'EXPERT QUE NECESSITA LA CORONA.

* LA CONDICIÓN SOCIAL JA NO DEPÈN DEL NAIXEMENT, SINÓ DEL LLENGUATGE INCULCAT.

* L'EXPERT ARGUMENTA L'INTERÈS DEL TEMA.

* EL PROJECTE DE NEBRIJA ESCANDALITZA SA MAJESTAT.

* LA GUERRA CONTRA LA SUBSISTÈNCIA.

* DESENVOLUPAMENT D'UNA SOCIETAT AMB LES NECESSITATS NORMALITZADES.

En la continuació:

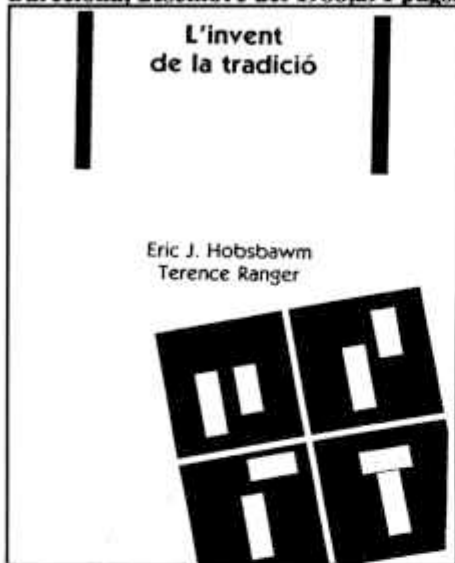
* A PARTIR D'ARA, ELS LLIBRES SERAN VISTOS I NO PAS ENTESOS.

* AL SERVEI DE LA REINA, EL CASTELLÀ SINTÈTIC SUBSTITUÏRÀ LES PARLES POPULARS.

* LA PARLA DESENVOLUPADA EN COMÚ, SUBSTITUIR-LA PER LA LLENGUA DISPENSADA PER LA CORONA.

Ivan Illich.

ERIC J. HOBSBAWM
TERENCE RANGER
L'INVENT DE LA TRADICIÓ
Eumo Editorial. Col. Referències, nº 5
Barcelona, desembre del 1988, 291 pàgs.

L'expressió "invenió de la tradició" és paradoxal, però, deseguida que és articulada, la majoria de nosaltres reconeixem la realitat que expressa: innovació disfressada de continuïtat, novetat disfressada d'antigüitat.

Són molts i força curiosos els mecanismes que ens tempten a amagar les transformacions històriques, darrera de pràctiques aparentment invariables. Possiblement les tradicions més tractades i analitzades en aquest llibre siguin les que tenen una relació directa amb els nacionalismes moderns. La necessitat de crear mecanismes aglutinadors i diferenciadors són una de les causes d'aquesta pràctica inventiva.

En el moment de parlar de les tradicions inventades, són molts els casos que a Catalunya s'han donat, uns de manera més clara, d'altres més confosa i barrejada, en un intent de crear una línia de continuïtat entre el passat i el present, com a nexa d'unió i d'afirmació peculiar i pròpia.

Possiblement un dels exemples més clarificadors del que acabem de dir sigui el fenomen del Correfoc. Qui més qui menys

ANTONI PUIGVERD
LA PRÀCTICA DELS VIUS
Quaderns Crema
Barcelona, novembre del 1990,
125 pàgines.

L'autor ens ofereix en deu contes una sèrie de visions intenses, però alhora quotidianes. Unes descripcions que aconsegueixen arribar al més fons de nosaltres. No es tracta de situacions extremes, sinó de moments i vivències diguem-ne "força normals" en les quals els protagonistes no els hi acaben d'anar les coses bé, no acaben de sentir-se satisfets amb la vida que fan: llisquen amb pena o desesma per una rutina que de vegades és amable i més sovint adversa, i s'aferren potser a un escull per provar de vèncer el corrent que ens empeny.

en algun moment hem cregut que el Correfoc és una tradició enllaçada amb els costums festius i folklòrics dels PP.CC. i que ve de lluny. Res més equivocat que això. El Correfoc, com molt bé declara un dels seus iniciadors, Bienve Moya (1), és una invenió recent, tant recent que se situa en les festes de la Mercè Barcelonina a finals dels anys setantes.

(1) Vegeu entrevista a Benvingut Moya, "Fulls Informatius núm 3". juliol del 1982.

SOBRE LA CULTURA POPULAR

A continuació us exposem un text, sobre la cultura popular, que hem elaborat fruit d'un procés de discussió col·lectiva.

Es tracta del primer esborany del capítol que sobre aquest tema, formarà part del treball, com ja sabeu, darrerament portem entre mans.

The following text is on popular culture, which we have composed from a collective discussion process.

It is the first draft of the chapter which will form part of the work on this topic, which as you know, we have recently been working on.

Sekve ni proponas al vi tekston pri la populara kulturo kiun ni preparis kiel rezulton de kolektiva debato.

Temas pri la unua malneto de la ĉapitro kiu pri tiu ĉi temo, estos parto de tiu laboro, pri kiu ni lastatempe okupiĝas kiel sciante.

LA CULTURA

Consideracions inicials

L'objectiu final d'aquest capítol és analitzar el concepte de cultura popular i apuntar unes bases que permetin teoritzar-hi.

Per a això, cal emmarcar el discurs en un context més ampli que ens hi faciliti l'aproximació. Per tant, la primera part d'aquest capítol versarà sobre el concepte molt més general de cultura i desenvoluparem un marc teòric que ens permeti l'aprofundiment dins la cultura popular.

Estudis / definicions

No és casualitat que des de finals de segle passat s'hagi dut a terme estudis sobre la cultura en l'anomenat món occidental. L'expansió colonial, amb el repartiment del pastís mundial entre les potències europees del moment, va coincidir amb el desenvolupament de l'antropologia en els mateixos estats colonitzadors. Les bases per a què sorgissin les diverses escoles i tendències antropològiques estaven sentades. L'estudi i la teorització al voltant de la cultura, però, no va acabar-se amb la

descolonització duta a terme arran de la segona Guerra Mundial, i el procés continua fins a avui.

Tot seguit donarem un cop d'ull a les definicions més significatives i, alhora, més divulgades d'entre les elaborades per a la cultura.

Sembla haver un acord generalitzat en considerar Edward B. Tylor (1832-1917) com a punt de partida dels estudis antropològics moderns. Immers dins una època en què l'estudi de les ciències naturals es racionalitzava intensament, va intentar aplicar els mateixos principis a les ciències socials. Així, per exemple, es convertí en el màxim representant (junt amb Lewis H. Morgan (1818-1881)) de l'evolucionisme en les ciències socials. Considerà la cultura com a eix al voltant del qual desenvolupar tots els estudis antropològics, i la definí d'una manera molt àmplia (confosa, com veiem, amb civilització):

"La cultura o civilització, en sentit etnogràfic ampli, és aquell tot complex que inclou el coneixement, les creences, l'art, la moral, el dret, els costums i qualsevol

altre hàbit i capacitat adquirits per l'home com a membre de la societat." (1871).

Aquesta consideració àmplia de la cultura va marcar profundament els antropòlegs i les antropòlogues que teoritzaren posteriorment. Alhora, es produí un rebuig vers l'evolucionisme com a principi del desenvolupament cultural. Tot plegat donà peu a una perspectiva anomenada *particularisme històric*: L'estudi de la cultura s'especialitzà i hi intervingueren diverses disciplines, com ara la lingüística, l'arqueologia, l'etnologia... Franz Boas (1858-1942), representant d'aquesta tendència, definia la cultura de la següent manera:

"La cultura inclou totes les manifestacions dels hàbits socials d'una comunitat, les reaccions de l'individu en la mesura en què es veuen afectades pels costums del grup on viu, i els productes de les activitats humanes en la mesura en què es veuen determinades per aquests costums". (1930). Com veiem, tot i que manté una visió àmplia de la cultura, en remarca l'aspecte social i la seva característica de ser apresada.

Els estudis antropològics diferiren entre els Estats Units i la Gran Bretanya, ja que en aquesta es concentraren més en l'estudi de l'estructura social, mentre que en els EEUU prengueren la cultura com a centre de les recerques. Bronislaw Malinowski (establert a Anglaterra), fou dels pocs que trencaren aquesta tendència i l'any 1931 va escriure l'article "cultura" a l'*Encyclopaedia of the Social Sciences* que ha esdevingut clàssic en l'estudi del fenomen. Més endavant sentà les bases per a una teoria de la cultura on la descriu de la següent manera:

"[la cultura] és el conjunt integral constituït pels estris i els béns dels consumidors, pel cos de normes que regeixen els diversos grups socials, per les idees i artesanies, creences i costums. Tant si considerem una cultura molt simple i primitiva, com una d'extremadament complexa i desenvolupada, estarem davant d'un vast aparell en part material, en part humà i en part espiritual, mitjançant el qual l'home és capaç de superar els problemes concrets i específics que se li enfronten." (1944).

Aquí ens apareix per primer cop un aspecte fonamental per a nosaltres: la cultura com a solució de problemes, com a resposta a necessitats. Més endavant tornarem a Malinowski, sobretot quant a la seva anàlisi dels components culturals (institucions). Durant tres quarts de segle, força antropòlegs-logues s'han dedicat a apuntar definicions de la cultura i altres se n'han guardat prou de fer-ho. A.L. Kroeber i Clyde Kluckhohn analitzen més d'un centenar de definicions fetes fins al moment i d'aquesta anàlisi històrico-crítica presenten un definició a modus de síntesi:

"La cultura consisteix en formes de comportament, explícites o implícites, adquirides i transmises mitjançant símbols i constitueix el patrimoni singularitzador dels grups humans, inclosa la seva plasmació en objectes; el nucli essencial de la cultura són les idees tradicionals (és a dir, històricament generades i seleccionades) i, especialment, els valors vinculats a elles; els sistemes de cultures, poden ser considerats, d'una banda, com a productes de l'acció, i d'una altra, com elements condicionants de l'acció futura". (1952).

Per les referències que en farem més endavant, citem també una definició de Moreno:

"Si es considera la cultura en un sentit científic, antropològic, com el conjunt de formes específiques mitjançant les quals es reflecteix i expressa la interpretació de l'experiència i la concepció del món i de la vida per part d'un grup humà, resultat de la seva experiència històrica col·lectiva, caldrà admetre que cadascun dels grups socials definits que componen una societat no homogènia poseeixen una cultura o "subcultura" pròpia (classes, ètnies, edats, ocupacions...). Aquesta cultura és el resultat de la seva desigual experiència degut a la seva desigualtat estructural respecte a l'apropiació tant dels mitjans de producció com del propi coneixement i de les possibilitats que el desenvolupament de la societat permetria en cada moment."

Com ja hem assenyalat abans, els estudis sobre la cultura han continuat fins avui, però les darreres definicions, més comple-

nota la ploma

xes i abstractes, no ens interessin per al desenvolupament del capítol.

A tall de resum de cara a desenvolupar-les més endavant, apuntem unes quantes característiques essencials de la cultura:

- * És intrínseca a l'espècie humana.
- * Es transmet per aprenentatge.
- * Abasta tots els camps de l'experiència.
- * Sorgeix com a necessitat.
- * És funció del medi social i natural.

El tret cultural

Vist, a trets generals, en què consisteix la cultura, què és la cultura, passem ara a analitzar-la amb una mica més de deteniment i veure'n alguns aspectes essencials. Per a això, començarem fent referència i usant la teoria funcionalista de Malinowski per, tot seguit, fer una petita incursió dins el desconegut.

Segons aquest autor, la unitat essencial de l'anàlisi cultural és la institució. Aquesta ve a ser una agrupació humana configurada arran d'una necessitat a satisfer: és a dir, els problemes conformen "*principis d'integració*" a partir dels quals poden solucionar-se de manera col·lectiva. Alhora deixa ben clar que els diferents trets de la cultura no poden analitzar-se aïlladament, sinó en referència a les institucions.

Volem, però, remarcar precisament aquest concepte: el tret cultural (a partir d'ara, TC). Aquest element pot ser un objecte, una idea, una institució, un hàbit... A més, apareix en qualsevol àmbit cultural i, per tant, en qualsevol subcultura. Tot establint una comparació amb la lingüística, podríem dir que, mentre la institució es correspon al morfema (amb significat propi), el TC ho faria amb el fonema, el qual pot formar part de diversos morfemes.

Aquesta versatilitat dels TC ens permetrà analitzar-ne els objectius que en cada moment aconsegueixen i classificar-los en funció d'això. Abans situarem l'anàlisi dins un marc més general.

2.1.4 Teoria General de Sistemes

Fins al moment hem parlat de cultura com si aquesta fos quelcom uniforme (tret, potser, de la definició de Moreno). Tanmateix,

no és endebades que sovint parlem de cultura tradicional, cultura obrera o cultura nacional, per exemple. És a dir, acompanyem el substantiu "cultura" amb un adjectiu que el situa a diferent nivell. No entenem el mateix quan parlem de "cultura" que quan parlem de "cultura X": sembla com si la primera expressió englobés l'altra.

Per intentar analitzar aquest fenomen, l'emmarcarem dins la Teoria General de Sistemes. Efectivament, quan l'any 1954 s'organitzà la *Societat per a la Investigació General de Sistemes*, dos dels objectius per als quals es proposaren treballar foren (a) investigar l'isomorfisme de models en diversos camps i (b) estimular el desenvolupament de models teòrics adequats en els camps que n'estiguin mancats. En aquell moment, els camps més elaborats foren els de les ciències naturals i altres ciències fàcilment quantificables: biologia, economia, etc. L'aplicació de la Teoria General de Sistemes a les ciències socials com ara l'antropologia ha estat força posterior.

Però, què és un sistema i quina relació pot tenir amb el present treball?

D'una manera senzilla, podem dir que *un sistema és un conjunt d'elements determinats per unes interrelacions concretes*. Aquests tenen unes propietats generals, de les quals en destacarem unes quantes tot seguit:

* *Principi de totalitat*: Tot el que succeeix dins un sistema repercuteix en tot el conjunt.

* Tot sistema té unes característiques que depenen de les relacions específiques que es donen al seu si, no només de les característiques particulars dels elements que el configuren. És allò de *el tot és més que la suma de les parts*.

* Els sistemes poden ser oberts o tancats. Els *tancats* són aquells en els quals no hi ha intercanvi d'energia ni accions entre el sistema i l'entorn que l'envolta. Els *oberts*, en canvi, disposen d'una energia d'entrada (*in put*), d'una energia de sortida (*out put*) o resultats i d'unes interaccions en llur si.

* En qualsevol sistema tancat, l'estat final és determinat per les condicions inicials.

En els sistemes oberts pot assolir-se el mateix estat final tot i partir de diferents condicions inicials i seguir diferents camins. *Principi d'equifinalitat*: Tot sistema obert tendeix a un estat final característic a partir de diferents estats inicials i per diferents camins.

* Tot sistema obert és auto-regulador: controla les seves relacions amb l'exterior mitjançant el procés anomenat retro-alimentació (*feed back*).

* Tot sistema obert manté un equilibri inestable i dinàmic entre els seus elements (*homeostasi*).

* Finalment, els elements d'un sistema poden considerar-se com a subsistemes i estudiar-se com a tals. Alhora, els elements d'aquests poden també considerar-se subsistemes de nivell inferior. *E così via*.

Vist això, no costarà gaire considerar la cultura com un sistema format per un conjunt d'elements materials, ideològics, institucions, símbols, creences, etc. i les relacions entre ells. Paral·lelament, les especificitats culturals (les "cultures X") podem assimilar-les a subcultures, erradicant-ne, això sí, el to pejoratiu que sovint du implícita l'expressió en qüestió. Això ens permetrà veure quin paper juga la cultura popular (una subcultura) dins el conjunt de les altres subcultures i respecte a la cultura com a sistema.

Cultura i subcultures

Abans d'entrar de ple dins el tema de l'apartat, pot ser útil fer un símil amb la filologia. Així, podem recordar la dicotomia Saussuriana entre llengua i parla, en la qual la segona ve a ser una concreció, una possible realització, de la primera. Mentre la llengua es mou dins el món de la potència, la parla és una acció que fa que aquella esdevingui real.

Paral·lelament, doncs, podem considerar la cultura com a quelcom potencial, quelcom que pot esdevenir real en qualsevol moment *i de qualsevol manera*. Aquesta manera concreta en què es realitza la cultura és l'anomenada "cultura X" o bé, també, subcultura.

En aquest sentit, la cultura popular, la cul-

tura de masses, la cultura urbana, la cultura tradicional, la cultura oficial, etc. són subcultures.

Aquestes, però, no són estanques ni es delimiten clarament. El panorama es veu enfosquit, entre d'altres motius, perquè comparteixen molts TC comuns: la família, el motor d'explosió, o bé la felicitat, no són patrimoni de cap subcultura i apareixen com a TC en moltes d'elles. A més, un mateix TC pot tenir diferents significats i funcions entre diferents subcultures i fins i tot dins d'una mateixa.

D'altra banda, una subcultura (un subsistema), pot interpretar-se com a constituïda per d'altres subcultures a un diferent nivell. Per tant, cultura dominant, cultura de l'oci, cultura nacional, cultura rural o bé cultura escolar possiblement es trobin en diferents nivells, la qual cosa no implica pas una diferent valoració de les mateixes.

Així, per exemple, la cultura tradicional seria una subcultura configurada per TC que s'han incorporat al llarg dels anys al torrent de la cultura, hi han deixat "pòsit" - han creat "tradicció" - i, amb provables variacions, encara s'hi mantenen tot complint algun paper determinat. En aquest cas, a més, la cultura tradicional es trobaria en un nivell inferior de la cultura nacional i vindria a ser una subcultura d'aquesta.

Una altra mena de relació entre subcultures és la donada per l'oposició entre elles, cosa que les ajuda a delimitar i definir.

Són clars els casos de la cultura tradicional (en oposició a cultura moderna), la cultura rural (en oposició a la cultura urbana) o bé la cultura proletària (en oposició a la cultura burgesa), sense que aquestes oposicions exhaurixin tot el camp de la cultura.

LA CULTURA POPULAR

Consideracions inicials

La cultura popular (a partir d'ara, CP) ha estat estudiada en diverses ocasions i des de diversos punts de vista. A vegades s'ha assimilat a "ensenyament", "educació" o divulgació de la cultura entre les classes "populars". Sovint, però, lluny de definir la CP en si mateixa, se la identifica amb algunes subcultures que, si més no per oposició

a d'altres, semblen més clares i delimitades: la cultura tradicional, la cultura rural... Certament comparteix elements amb totes elles, però difícilment podem acceptar aquesta identificació. Quant a la CP, el mateix adjectiu "popular" és força equivocat i cal aturar-s'hi una mica.

Anàlisi etimològica

La principal característica de la CP amb la que tothom sembla posar-se d'acord consisteix en què és "popular", i això ens trasllada el problema a un altre lloc: què cosa és popular?

Popular és un adjectiu que ve del llatí *popularis* (els populars): la gent del poble. Les tres primeres acepcions que del mot dóna la GEC són: 1. Relatiu o pertanyent al poble. 2. Fet per al poble. 3. Fet pel poble. Seguint la mateixa direcció, veiem que "poble", del llatí *populus*, significa "conjunt de ciutadans". Qui eren, a Roma, els ciutadans, el poble? Certament, no tots els habitants de la ciutat: en quedaven exclosos els esclaus i altres persones privades del dret de ciutadania. Ara bé, recordem el "logotip" SPQR (*senatus populusque romanum*): el senat i el poble romà. Descomptats els no-ciutadans, entre els habitants membres de la comunitat política es donava una distinció clara: d'una banda, els governants (*senatus*) i, d'una altra, els governats (*populus*).

Tot sembla indicar que l'adjectiu popular qualifica allò relatiu als governants. L'evolució del significat del mot "poble" no fa més que confirmar aquesta sospita, quan veiem que "el poble", o bé "la gent del poble", es refereix al comú de la gent, no pas als estaments singulars privilegiats, sovint detenedors del poder.

Podem, doncs, començar a parlar de la CP com a cultura generada pel poble?

Aquesta orientació és massa general. Falta, tot tenint en compte les consideracions fetes suara, veure quins interessos i quines necessitats té el poble, diferenciats-des dels interessos i necessitats que tenen altres sectors amb molt més poder dins la societat.

Abans de continuar, cal remarcar que els

interessos serien factors objectius (conscients o no) que contribueixen al nostre benestar, mentre que els desitjos (que sí ens fixem conscientment) hi poden contribuir o no.

Tot i que per veure quins són els interessos de cadascun dels sectors en conflicte caldria fer un estudi teleològic que s'escaparia de les nostres possibilitats, podem considerar que, mentre els interessos del poble tenen com a finalitat el mateix poble i conseqüentment són alliberadors per a aquest, els interessos de qui detén el poder entren en conflicte amb aquells i afecten, sobretot, el poble, sotmetent-lo més que alliberant-lo.

D'altra banda, cal no oblidar que el poble és un conjunt heterogeni i, mentre hi ha qui potencia actes, hi ha també qui els neutralitza. La cultura que fa el poble, doncs, no només no és uniforme, sinó que fins a cert punt és contradictòria.

Per tant, no n'hi ha prou en considerar la CP com aquella generada pel poble, sinó que, a més, cal que tingui uns continguts alliberadors per al mateix.

Relativisme de la CP

Tot reprement ara el concepte de TC, observem què passa quan l'usem per intentar definir la CP. Així, la CP serà un subsistema format per uns elements (TC) amb característiques comunes. Si acabem de conèixer que la CP és generada pel poble i per a l'alliberament del mateix, aquestes característiques han de ser compartides pels seus TC. Ara bé, quan podem afirmar que un TC és alliberador? És a dir, quan podem afirmar que un TC tendeix cap a l'assoliment dels interessos del poble?

A l'hora d'elaborar-ne una relació i d'analitzar-los un per un, ens trobem amb un fenomen sorprenent: un mateix TC no sempre compleix la mateixa funció. Depèn de circumstàncies externes, sovint de les persones, a vegades del marc social, d'altres de les institucions amb què està relacionat...

Els vincles de parentiu poden condicionar la llibertat (de decisió, per exemple) de les persones, o bé comportar un suport humà

de primer ordre; la informàtica pot servir per controlar el poble o bé per facilitar-li l'intercanvi d'informacions i la presa de decisions; la idea de nació pot usar-se per sotmetre comunitats o bé per alliberar-les... I així trobaríem molts més exemples d'ambigüitat en les funcions que compleixen els TC.

Això ens du a plantejar la hipòtesi de què molts TC són relatius quant a llur funció i no podem afirmar ni negar categòricament si són alliberadors o no (populars o no). En conseqüència, el concepte de TC és també relatiu, i depèn de la finalitat que tingui i, encara més, dels resultats que aconseguixi cada TC considerat.

Podem, doncs, apuntar que la CP és el conjunt dels TC que en cada moment compleixen una finalitat alliberadora, tot contribuint al benestar del poble.

La frase precedent, més que com una proposta de definició, cal interpretar-la com una definició de treball, a partir de la qual, i junt a l'aprofundiment de la resta d'idees exposades, poder reflexionar i debatre sobre el concepte de CP. L'objectiu final és arribar a estructurar una possible teoria de la CP que serveixi com a base al seu desenvolupament.

Els Pujols, hivern del 1991

CONVERSA AMB EN JOSEP MARIA NAVARRO

Reproduïm a continuació una conversa que darrerament hem mantingut amb en Josep Maria Navarro, antropòleg i membre fundador de l'ASSOCIACIÓ PER EL DIÀLEG DE LES CULTURES.

La constant consciència de l'existència d'altres cultures i maneres de fer i de sentir, així com la necessitat d'un intercanvi real i profund entre elles, són alguns dels aspectes que de manera especial preocupen al nostre protagonista d'avui.

Si a això hi afegim un profund respecte per l'ésser humà, així com per la seva història i projecció, ens donarà una perspectiva força acurada del tarannà del nostre entrevistat.

We publish a conversation recently held with Josep Maria Navarro, anthropologist and founder member of the ASSOCIATION FOR THE DIALOGUE AMONGST CULTURES.

The constant awareness of the existence of other cultures, ways of being and feeling, plus the need for a real and profound interchange between them, are some of the aspects which particularly concern today's protagonist.

If to this add a profound respect for him as a human as well for his background and projection, we are given a very accurate perspective of the character of Josep Maria Navarro.

Ni sekve reproduktas konversacion kiun ni lastatempe havis kun Josep M. Navarro, antropologo kaj fondita membro de la ASOCIO POR LA DIALOGO DE LA KULTUROJ.

La daŭra konscio pri la ekzisto de aliaj kulturoj, agmanieroj kaj sentoj, kun la bezono de reala kaj profunda interŝanĝo, estas kelkaj el la aspektoj kiuj speciale priokupas nian hodiaŭan protagoniston.

Se al tio ni aldonas profundan respekton por la homo, por lia historio kaj lia evoluo, tio donos al ni tre bonan perspektivon pri la sinteno de nia intervjuito.

Ens trobem un vespre de febrer a la seu de l'ASSOCIACIÓ PER AL DIÀLEG DE LES CULTURES, en el barri barceloní del Raval.

La conversa és distesa i amb una remor de fons de reunions i xerrades, expressió d'una intensa activitat.

- Com és que et va seduir la temàtica intercultural i intercivilitatòria?

- Els meus pares són emigrants. Llavors, és clar, el contrast amb una societat amb una forta personalitat com és la catalana i el fet que a casa meva es donava un altre tipus de cultura, d'alguna manera em va provocar una certa situació de contradic-

ció. Tanmateix, no era una situació conflictiva, sinó més aviat de diàleg. Jo mai he viscut la qüestió de la identitat catalana i la identitat andaluso-castellana, la qual es donava a casa meva, com una contrarietat, més aviat l'he viscut com un procés d'intercanvi força impressionant.

Això d'alguna manera és el que em va predisposar a tot el que fa referència a la diversitat cultural. Després vaig estudiar història i més tard antropologia, ja que era l'especialitat de ciències socials que tocava de més aprop el tema de les cultures.

- Podriem afirmar que l'època de la universitat fou transcendental?

- *Penso que no va significar gaire per a mi, sinó que va ser després de la universitat, quan vam formar un equipet de gent que teníem intenció d'aprofundir coses que a la facultat no s'havien donat, va ser on vaig començar un procés apassionant que encara ara continua.*

- *Com vius i et plantejes el fet de l'estudi i la divulgació dels fèndems culturals tant allunyats de Catalunya?*

- *Quan em vaig llicenciar (1981) no estava desencisat de res, ja que seguia militant on sempre havia estat, a les AA.VV., els sindicats de treballadors... No considerava pas que fos una persona cremada. D'altra banda no anava al Tercer Món a buscar el paradís, ans el contrari, seguia amb la meua realitat quotidiana però amb un interès de conèixer més el nostre present en funció també del què passa fora de la nostra estricta societat. El contrast de voler conèixer més, a nivell cultural, social... i buscar això amb la comparació amb altres processos, cultures...és el que més em sedueix.*

Sempre he buscat una articulació amb els moviments socials i populars de Catalunya i potenciar-los en la seva vessant internacionalista. Intento incidir en el sentit que hi ha altres cultures, altres valors i la manera de com sensibilitzar el teixit social però sense allunyar-lo de la realitat d'aquí, ja que del contrari crec que seria un error.

- *L'Europa dels pobles, la qüestió nacional... com ho paeixes?*

- *Crec que ha estat una qüestió que sempre ha tingut una presència important en el meu quefer.*

Jo la interpreto en una perspectiva absolutament i necessàriament solidària amb el que serien els moviments d'alliberament en

el Tercer Món i fins i tot oberta a aquest diàleg intercultural. Obrir el que seria des de la meua militància política el nacionalisme català a aquesta aventura de diàleg amb altres cultures.

Una de les resolucions de la CONSEO va ser que construir l'Europa de les nacions volia dir primer de tot construir la Mediterrània sense militars i sense fronteres amb el sud. La interacció entre aquests dos sectors és fonamental per a construir una Europa diferent.

El nacionalisme no pot aspirar a construir una Catalunya essencialista. Això es anar en contra l'especificitat catalana, la qual diu tot el contrari. Catalunya es constitueix oberta a la diferència cultural i això ha estat des dels fenicis fins ara. Catalunya ha estat oriental i nordafricana bàsicament i aquesta és la nostra lluita, no pas com exotisme sinó perquè és part de la nostra especificitat.

- *Les cultures cada vegada s'assemblen més entre elles o s'assemblen més a una cultura estandard, planetària, i això pot posar en conflicte algunes aspiracions dels que volen conservar les particularitats. Com veus aquest procés d'uniformització i l'intent de salvar algunes diferències?*

- *És un problema. Jo diria que la nostra panxa està al Marroc, al nord d'Àfrica o no té res a veure amb Europa, però en canvi el cervell i la voluntat dels nostres dirigents estan a Europa. I això és una contradicció bastant greu, perquè la quotidianitat no es l'Europa estandard, és una altra cosa.*

És certa aquesta tendència d'uniformització però crec que la nostra ubicació en un espai geogràfic molt concret és tant forta que veig problemes per a què es realitzi. Perquè evidentment estem en un lloc on

temporalment ens influeix aquesta cultura estàndart, però, precisament per estar en aquest lloc, tot el que signifiquen les cultures nordafricanes i mediterrànies, ens seguiran influïnt de forma permanent. La immigració des del sud continuarà fluint i això ja veurem com ens impacta.

La nostra demografia s'anirà enriquint a partir de la demografia dels pobles del nord d'Àfrica. Es tracta d'una evidència tan clara que crec que això no farà quadrar gaire la uniformització.

- Tu has estudiat les migracions d'altres cultures a Catalunya. Creus que pot haver-hi una barreja per exemple entre les cultures del Magreb i les que ja estan aquí?

- Crec que sí. En alguns llocs es poden formar guetos però tard o d'hora es formarà una interrelació. Les possibles situacions de guetització penso que es donen durant la primera onada. La tendència a Catalunya sempre ha estat que la segona o la tercera generació ja entri dins de la interrelació amb la gent d'aquí. Òbviament no és un procés harmònic, sinó al contrari, origen de molts conflictes.

A Catalunya està estudiat que hi ha una tendència, diguem-ne, a la promiscuïtat entre cultures i fins i tot els estudis demogràfic actuals sobre l'actitud de la dona catalana respecte als nousvinguts és molt

oberta a admetre a l'altre gent d'altres llocs. Òbviament hi ha nuclis racistes, però jo crec que la història del país va en contra d'aquests fenòmens.

- El món àrab i més en concret el Magreb el tenim a tocar. Com explicaries la creixent tendència a identificar Islamisme i més en concret fonamentalisme amb fanatisme?

- El que primer criticaria és l'ús del mot fonamentalisme de la manera que a Occident ho fem, perquè vol dir que són gent que estan pels "fonaments". És cert, en part, que estan buscant un camí diferent, alternatiu al model de desenvolupament occidental i més entroncat amb la seva tradició. Per això busquen dins dels seus fonaments. Tanmateix, el mot fonamentalisme és utilitzat com a sinònim d'immobilisme, fanatisme... i en aquest sentit sí que hi ha fanatisme, però el mateix que existeix a l'Occident pels seus valors. En aquest sentit hi ha occidentals molt més fonamentalistes que els islàmics.

El fonamentalisme occidental passa per la qüestió de la democràcia, el capitalisme, unes lleis i un dret internacional que evidentment afavoreixen absolutament els seus interessos.

Hi ha per part del món àrab una recerca de la seva identitat pròpia, sobretot després del fracàs del nacionalisme àrab i de

les seves fórmules socialistes. I evidentment, dins de l'Islam ens trobem amb moltes tipologies, gent molt dogmatitzada però també gent molt més oberta, que pensa que l'Islam té moltes lectures.

Jo crec que les societats es fanatitzen en la seva conflictivitat. Si no hi ha possibilitats de dialogar i de construir societats harmòniques, s'entra en una confrontació, la qual cosa vol dir radicalització, fanatisme... en el sentit que es dogmatitzen les postures.

Evidentment, una societat que està recuperant la seva pròpia identitat, en un principi ha de passar per moments potser dogmàtics, processos molt tancats en la mesura que nosaltres també som en aquests moments en un procés molt tancat. No admetem una interpretació crítica del model capitalista, ecocida, el qual només satisfà a una quarta part del planeta.

Per tot això crec que és molt arbitrari utilitzar totes aquestes paraules perquè crec que no volen dir res. Les etiquetes mai han definit res.

- Creus aleshores que els drets humans no serien un valor universal?

- Tal com estan redactats no, ja que formen part del dret internacional, redactat per Occident, sense tenir en compte les altres cultures.

- Però... i els conceptes com la tolerància?

- Jo no hi crec en la tolerància occidental, perquè ni hi ha tolerància a Occident. Occident s'ha construït en la intolerància i la primera mostra és que el 1492 el primer que fan el Reis Catòlics és expulsar als jueus després de conquerir militarment Granada. Aquesta és la construcció d'Europa.

Jo penso que hi ha intolerància a tot arreu i en totes les cultures. Però també en el mateix grau que hi ha intolerància, hi ha tolerància.

El pensament occidental té un elevat grau de tolerància. Però, presentar-ho com a l'únic tolerant de tot el món penso que és fals. També hi ha tolerància a tot arreu.

I la intolerància s'ha mantingut en tota la història occidental. I el punt culminant potser és el nazisme i la creació de l'estat d'Israel com un intent de treure's la mala

consciència del nazisme, contruint un estat xenòfob i racista també.

- Com concretes i analitzes les teves inquietuds socials?

- El lloc on s'ha estabilitzat i concretat una dinàmica duradora ha estat en la creació ara fa cinc anys de l'ASSOCIACIÓ PER AL DIÀLEG DE LES CULTURES.

Es tracta d'un grup força ampli d'amics i de gent que treballa en aquests aspectes sociològics.

- Parlem del 5è Centenari. No creus que començar una campanya anti, ja es començar com a perdedors?

- Això va ser motiu d'una reflexió molt important quan va començar la campanya. Després les coses han anat pel seu cantó i la cosa ha acabat una mica polaritzant-se: els que estan d'acord i els que estan en contra. No volíem ser anti... tanmateix si tens una posició crítica, evidentment ets anti.

Nosaltres vam proposar fer una reflexió crítica i que això es veiés reflectit d'alguna forma. Puc afirmar que sí que som els pioners en aquesta història i que a partir de nosaltres s'han creat d'altres grups a l'estat espanyol. Això és un procés clar.

Evidentment la postura oficial ha hagut de modificarse molt. La sensibilització general de la societat ha estat molt crítica en aquest èmfasi celebratiu, fins al punt que la celebració s'ha transformat en una commemoració. Això és un reflex una mica de com es van assolint objectius a partir de la crítica.

D'altra banda teniem molt clar que un dels objectius que volíem aconseguir era el fet de donar a conèixer el fet que hi havia tota una població que no es tenia en compte i que és la població índia, que existia, que tenia moltes coses a dir, que tenia propostes, que no era una gent que calia mirar amb paternalisme ni compassió. Hi ha moviments molt poderosos capaços de transformar la realitat social en els seus països. Tot això calia donar-ho a conèixer i fer-ho arribar a Europa.

Això ho hem aconseguit i estic francament content. S'ha fet en aquest aspecte una tasca molt important. Una cosa que fa cinc o

a la intempore

sis anys s'ignorava es comença a conèixer a molts llocs. Hem aconseguit que moltes victòries no tinguin retrocés.

La sensibilitat de la visió crítica del 5è Centenari ens ha permès arribar a molts llocs, escoles, universitats... per plantejar que la història oficial d'Occident menteix.

- A partir d'ara, què us plantejeu a mitjà i a llarg termini pel que fa a aquest tema?

- Estem intentant bastir un programa pel 92 i la idea nuclear és la de realitzar una conferència intercultural, portant gent de tot arreu i que d'alguna manera es reflexioni sobre l'esdeveniment, de la manera que va impactar a les societats no només americanes, sinó també a les del Tercer Món i quines són les propostes per a poder sortir-se'n de la situació actual.

Aquest seria l'acte central de tota una colla d'aconteixements a realitzar amb motiu del 5è. Centenari.

- Tot aquest moviment s'ha desenvolupat de manera autònoma?

- Hi ha hagut intents de capitalitzar-lo políticament, però crec que un dels èxits precisament ha estat el que no s'ha pogut controlar i que ara la cosa està "desmadrada". Hi ha grups a tot arreu que volen fer coses per aquest motiu i que evidentment ningú podrà rendabilitzar políticament.

- Parlem una mica de les teves activitats diguem-ne "professionals". Tu has fet treball de camp a Nicaragua amb els misquitos..

- Si, va ser un informe sobre la guerra, entre els misquitos i els sandinistes.

A nosaltres ens interessava (es refereix a l'I.C.A. -Institut Català d'Antropologia), veure com l'esquerra llatinoamericana entrava en una contradicció, perquè defensant una societat diferent el que feia o encara està fent fins ara, era reproduir els esquemes occidentals. El pluralisme cultural mai l'han acceptat i evidentment amb això s'entrava en contradicció de ple amb els indis.

Més que un treball d'investigació cultural, va ser un estudi de conflicte, de verificació de les seves causes, motivacions...

Això ens va permetre que les nostres visions crítiques sobre les actituds de l'es-

querra sobre el tema cultural i nacional no eren gaire equivocades.

Els sandinistes tenen un discurs progressista a nivell social i polític, però evidentment en el tema cultural i nacional formen part de l'esquerra europea occidental, aliena a la filosofia i a un tractament dels temes d'una manera pròpia i autòctona.

Ja han passat dues hores llargues des de que vàrem iniciar aquesta conversa i arriba l'hora de cloure-la.

Alfons Garrigós
Joan-Ramon Gordo

ENHAVO

- 4 **Integristoj taj integritoj**
- 5 **"Patrino tero" kooperativo de konsumantoj de ekologiaj produktoj el "Penedès".**
- 8 **La domo de la tri lunoj "Revuo pri komunikado inter personoj kaj komunumoj".**
- 10 **La internacia Fondaĵo por Evoluigaj Alternativoj (I.F.D.A.). Marc Nerfin**
- 13 **Al "Irènica" (aŭtuna rakonto). Salvador Martí**
- 16 **"Txernòbil" sangis niajn vivojn: la horo de la virinoj (kaj 2). Claudi avon Werlhof**
- 22 **Regenerado de la komunumo. John L. Mcknight**
- 30 **Kontraŭ la profesio, malprestigiĝo. Gustavo Esteva**
- 36 **La naskiĝlokaj valoroj(1). Ivan Illich**
- 47 **La invento de la tradicio. Eric J. Hobsbawm. Terence Ranger**
La praktiko de la vivantoj. Antoni Puigverd.
- 48 **Pri la populara kulturo**
- 54 **Konversacio kun Josep Maria Navarro**

CONTENTS

- 4 **Integrists and integration**
- 5 **"Mare Terra" Cooperative of consumers of ecological products of the Penedès.**
- 8 **The house the the moons. "Magazine of Communication between people and communities".**
- 10 **The International Foundation for Development Alternatives (I.F.D.A.). Marc Nerfin**
- 13 **"A Irènica" (An autumn tale). Salvador Martí**
- 16 **Chernobyl changed our lives: Time of women (part 2). Claudia von Werlhof**
- 22 **Regeneration of the community. John L. Mcknight**
- 30 **Running down professionalism. Gustavo Esteva**
- 36 **Vernacular values (1). Ivan Illich**
- 47 **The invention of tradition. Eric J. Hobsbawm. Terence Ranger**
Practice of the living. Antoni Puigverd
- 48 **On popular culture**
- 54 **A conversation with Josep Maria Navarro**

VIA FORA! núm 29, hivern del 1991. Publicació per a la gent culturalment activa.
Podeu reproduir-ne qualsevol part, però us agrairiem que ens fèssiu constar la procedència. En aquest número han col.laborat en les traduccions: Libert Puig, Boris Koseleff, Leonor Carrión i l'Associació Catalana d'Esperanto. ENLLAÇ no s'identifica necessàriament amb els articles que van signats pels seus autors. Edita: ASSOCIACIÓ ENLLAÇ, Apartat de correus-85- 08291 RIPOLLET (el Vallès Occidental), telèfons: 692 51 83, 675 27 83, i també amb seu al CENTRE PERMANENT DE CULTURA POPULAR, Turó dels Pujols, 08750-Guardiola de Font-rubí (Alt Penedès), telèfon 897 43 05. El VIA FORA! es compona electrònicament amb la col.laboració de Servei de Secretaria i s'imprimeix a La Impremta, Servei de Secretaria (el Prat de Llobregat). D.L. B-13.925/1984 I.S.S.N. 0214-672X.

EDITORIALS	<i>Editorial</i>	3
	<i>Integristes i integrats</i>	4
CADA TERRA FA SA GUERRA	<i>Mare Terra". Cooperativa de consumidors ecològics del Penedès.</i>	5
REUS, PARÍS I LONDRES	<i>La Casa de las Tres Lunas. "Revista de comunicació entre personas y comunidades".</i>	8
	<i>La Fundació Internacional per a Alternatives de Desenvolupament. Marc Nerfin.</i>	10
ALTRAMENT	<i>A Irènica. (Un conte a la tardor). Salvador Martí.</i>	13
	<i>Txernòbil canvià les nostres vides:l' hora de les dones (12). Claudia von Werlhof</i>	16
	<i>La regeneració de la comunitat. John L. Mckwight</i>	22
	<i>Contra professió, descrèdit. Gustavo Esteva.</i>	30
	<i>Els valors vernaculars (1). Ivan Illich</i>	36
RELLIGATS	<i>L'invent de la tradició. Eric J. Hobsbawm. Terence Ranger</i>	
	<i>La pràctica dels vius. Antoni Puigverd.</i>	47
SOTA LA PLOMA	<i>Sobre la cultura popular</i>	48
A LA INTEMPÈRIE	<i>Conversa amb Josep Maria Navarro.</i>	54

